

Na osnovu člana 16. stav 4. Zakona o Vladi Zeničko-dobojskog kantona – Prečišćeni tekst («Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, broj: 7/10), na prijedlog Ministarstva za privredu, Vlada Zeničko-dobojskog kantona, na 19. sjednici, održanoj 22.07.2015. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

I.

Prihvata se Informacija o stanju privrede na području Zeničko-dobojskog kantona za 2014. godinu.

II.

Informacija iz tačke I. ovog zaključka upućuje se u skupštinsku proceduru.

III.

Zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 02-_____/15.
Datum, 22.07.2015. godine
Zenica

PREMIJER

Miralem Galijašević

DOSTAVLJENO:

1x Ministarstvo za privredu
1x Stručna služba Skupštine
1x a/a.

**INFORMACIJA
O STANJU PRIVREDE NA PODRUČJU
ZENIČKO - DOBOJSKOG KANTONA
U 2014. GODINU**

Zenica, juli 2015. godine

UVOD

Programima rada Skupštine i Vlade Zeničko - dobojskog kantona za 2015. godinu predviđena je izrada Informacija o stanju privrede na području Zeničko-dobojskog kantona u 2014. godini. Ministarstvo za privredu je, koristeći raspoložive izvore i svoju nadležnost, sačinilo ovu Informaciju.

Pri izradi Informacije korišteni su sljedeći izvori:

- zvanični podaci institucija Federacije Bosne i Hercegovine i Vanjskotrgovinske komore BiH,
- rezultati ankete provedene kod privrednih subjekata,
- spoznaje do kojih se došlo u svakodnevnom radu.

Prikupljanje podataka ograničeno je mnogim problemima vezanim za pravovremenost i obuhvat prikupljenih (dostavljenih) podataka.

Na konačnu ocjenu stanja privrede u znatnoj mjeri su uticali mnogi faktori, a posebno se ističu:

- Posljedice globalne ekonomske krize,
- Nivo "sive" ekonomije,
- Problem pristupa kapitalu za investicije i obrtnom kapitalu,
- Otežano obezbjeđenje novih tehnologija,
- Usporeno usvajanje svjetskih i evropskih standarda kvaliteta (nedostatak akreditovanih institucija laboratorija za certificiranje proizvoda) svi postojeći laboratoriji djeluju lokalno, nemaju status nacionalnih laboratorija, jer nisu u skladu sa EN ili ISO normama (laboratorije za ispitivanje proizvoda od drveta, metala ili hrane),
- Sporo osvajanje novih tržišta (Bliskog Istoka, Rusije, Kine, Libije...),
- Nedovoljno stimulativan ambijent za investiranje u odnosu na šire okruženje,
- Ulazak Republike Hrvatske u EU, te
- Katastrofalne poplave i njene posljedice na privredu ZDK i BiH.

Bez obzira na činjenicu da je Federacija Bosne i Hercegovine i Bosna i Hercegovina nadležna za donošenje mjera makroekonomske politike, Vlada Kantona je svojim projektima, mjerama i intenzivnom saradnjom sa lokalnom upravom nastojala privredni ambijent učiniti pogodnijim za poduzetnike. Ova nastojanja su posebno došla do izražaja u proteklim godinama zbog uticaja globalne ekonomske krize. Nažalost milenijske poplave su prekinule realizaciju uspostavljenih projekata.

Tokom prethodnih godina, u sklopu Vladinih i aktivnosti Ministarstva za privredu, realizirano niz projekata koji su rezultirali poboljšanjem poslovnog ambijenta, među kojima se posebno ističu:

- Projekti kapitalnih ulaganja,
- Projekti subvencioniranja privrednih aktivnosti Ministarstva za privredu i
- Priprema i izgradnja 6 industrijskih-poslovnih zona ukupne površine oko 40 ha.

Svi ovi projekti kao i ključne mjere koje je Vlada poduzimala na unapređenju stanja u oblasti privrede dugoročnog su karaktera. Njihovi puni efekti će biti vidljivi kroz privredna kretanja (pokazatelji, statistički podaci, ...) u narednim godinama.

Tokom 2014. godine sva raspoloživa sredstva Ministarstvo za privredu je utrošilo na pomoć privrednim subjektima kod saniranja šteta od poplava. Realizirane pomoći data je u nastavku ove Informacije.

Sveukupna situacija u širem regionu postaje sve kompleksnija. Za nešto više od dve decenije, a zaključno sa 2014. godinom, dug republika bivše Jugoslavije porastao je sa 11 na 130 milijardi eura. Slovenija je najzaduženija, ali zbog visokog bruto nacionalnog proizvoda jedina je u stanju da ga vrati. Sve zemlje, sem Slovenije, klize u dužničko ropstvo ukoliko ne preduzmu hitne i stroge mjere.

Opće stanje osnovnih ekonomskih pokazatelja krajem 2014. godine dati su u sljedećem pregledu:

DRŽAVA	PROSJEČNA PLAĆA /€/	BDP PO STANOVNIKU /\$/	NEZAPOSLENOST /%/	VANJSKI DUG / u B.rd €/
SLOVENIJA	1.002,75	22.700,00	10,10	42,00
HRVATSKA	728,92	13.500,00	17,00	54,00
CRNA GORA	473,00	7.000,00	15,00	1,60
BOSNA I HERCEGOVINA	432,87	4.500,00	27,00	3,90
SRBIJA	381,26	5.900,00	21,00	26,00
MAKEDONIJA	352,47	4.900,00	30,00	5,50

Glavni ekonomski indikatori Bosne i Hercegovine dati su u sljedećem pregledu:

Glavni ekonomski indikatori	2009	2010	2011	2012	2013
Nominalni BDP BiH1) (u milionima KM), tekuće cijene	24.307,0	24.879,0	25.772,0	25.734,0	26.297,0
Realni BDP1) (stopa rasta u procentima)	-2,7	0,8	1,0	-1,2	2,5
Stopa rasta cijena na malo u BiH2) (u procentima)	-0,4	2,1	3,7	2,1	-0,1
Prihodi opće vlade3) (u procentima BDP-a)	42,5	43,7	44,1	44,5	43,4
Rashodi opće vlade3)4) (u procentima BDP-a)	47,0	46,1	45,3	46,6	45,6
Saldo opće vlade (u procentima BDP-a)	-4,4	-2,5	-1,3	-2,0	-2,2
Novac u širem smislu (M2)5) (u procentima BDP-a)	52,3	54,8	55,9	57,9	61,2
Krediti nevladinim sektorima (u procentima BDP-a)	56,4	56,7	57,0	58,7	58,9
Bruto devizne rezerve (u milionima KM)	6.212,0	6.458,0	6.424,0	6.509,0	7.068,0
Bruto devizne rezerve (u milionima USD)	4.416,0	4.372,0	4.568,0	4.274,0	4.797,0
Bruto devizne rezerve (u mjesecima uvoza robe i usluga)	6,3	6,1	5,4	5,5	6,1
Saldo tekućeg računa (u milionima KM)6)	-1.587,0	-1.528,0	-2.511,0	-2.383,0	-1.435,0
Saldo tekućeg računa (u milionima USD)	-1.164,0	-1.035,0	-1.661,0	-1.606,0	-976,0
Saldo tekućeg računa (u procentima BDP-a)	-6,5	-6,1	-9,7	-9,3	-5,5
Saldo robne razmjene (u milionima KM)	-7.786,0	-7.629,0	-8.346,0	-8.445,0	-7.802,0
Saldo robne razmjene (u milionima USD)	-5.549,0	-5.160,0	-5.941,0	-5.541,0	-5.301,0
Saldo robne razmjene (u procentima BDP-a)	-32,0	-30,7	-32,4	-32,8	-0,2
Spoljni dug sektora vlade (u milionima KM)	5.234,0	6.289,0	6.661,0	7.155,0	7.409,0
Spoljni dug sektora vlade (u milionima USD)	3.837,0	4.270,0	4.407,0	4.823,0	5.221,0
Spoljni dug sektora vlade (u procentima BDP-a)	21,5	25,3	25,8	27,8	28,2
Servisiranje spoljnog duga7) (u milionima KM)	246,0	301,0	340,0	413,0	685,0
Servisiranje spoljnog duga (u milionima USD)	175,0	204,0	242,0	271,0	465,0
Servisiranje spoljnog duga (u procentima izvoza robe i usluga)	4,1	4,2	4,2	5,2	8,1

Napomena:

- 1) Izvor: Agencija za statistiku BiH, Saopštenje "Bruto domaći proizvod za Bosno i Hercegovinu 2013, proizvodni pristup, prvi rezultati", juli 2014.
- strane Agencije za statistiku BiH.
 - 2) Izvor: Agencija za statistiku BiH.
 - 3) Izvor: Centralna banka BiH.
 - 4) Rashodi uključuju i neto nabavku stalnih sredstava.
 - 5) Monetarni podaci ažurirani u skladu sa metodologijom MMF-a (Priručnik za monetarnu i finansijsku statistiku, 2000), od januara 2006. godine.
 - 6) Platni bilans BiH urađen je u skladu s metodologijom MMF-a (Priručnik za platni bilans, šesto izdanje).
 - 7) Izvor: Ministarstvo finansija i trezora BiH.
- * Podaci za 2013. su preliminarni

1. STATISTIČKI POKAZATELJI STANJA U PRIVREDI

1.1. Kretanje osnovnih pokazatelja po kantonima i Federaciji Bosne i Hercegovine

U cilju sagledavanja osnovnih pokazatelja korišteni su zvanični podaci Federalnog zavoda za statistiku i Vanjskotrgovinske komore BiH. Izvršeno je kompariranje osnovnih pokazatelja stanja u Kantonu sa istim u drugim kantonima i Federacijom Bosne i Hercegovini. Ovi podaci dati su u Tabeli 1.

Tabela 1. Osnovni pokazatelji privrednih/gospodarskih i drugih kretanja po kantonima

	Indeksi fizičkog obima ind. proiz		Broj zaposlenih XII mjesec		Prosječna neto plaća u KM XII mjesec		Broj nezaposlenih XII mjesec		Ostvarene investicije u (KM)x10 ³		Pokrivenost uvoza izvozom u % I-XII 2014. godine	Trgovinski bilans u hilj.KM I-XII 2014. godine
	'13/'12.	'14/'13	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2023.	2013.	2014.	2014.
F BiH	107,40	100,1	438.593	448.720	845	847	391.942	392.265	2.618.829	2.812.389	55,8	-4.757.090
<i>Unsko-sanski</i>	<i>118,70</i>	<i>103,4</i>	<i>31.792</i>	<i>32.023</i>	<i>782</i>	<i>822</i>	<i>46.203</i>	<i>46.341</i>	<i>106.400</i>	<i>100.481</i>	<i>76,4</i>	<i>-69.373</i>
<i>Posavski</i>	<i>67,70</i>	<i>107,5</i>	<i>5.639</i>	<i>5.747</i>	<i>692</i>	<i>701</i>	<i>5.586</i>	<i>5.578</i>	<i>19.378</i>	<i>18.025</i>	<i>70,2</i>	<i>-38.648</i>
<i>Tuzlanski</i>	<i>102,70</i>	<i>104,2</i>	<i>82.619</i>	<i>83.851</i>	<i>746</i>	<i>755</i>	<i>98.956</i>	<i>98.797</i>	<i>493781</i>	<i>434.988</i>	<i>80,6</i>	<i>-270.871</i>
Zeničko-dobojski	102,00	95,9	68.747	70.299	736	736	70.778	70.462	412.506	375.464	103,4	54.336
<i>Bosansko-podrinjski</i>	<i>127,00</i>	<i>117,0</i>	<i>6.412</i>	<i>6.504</i>	<i>749</i>	<i>766</i>	<i>3.693</i>	<i>3.636</i>	<i>21.001</i>	<i>29.716</i>	<i>135,0</i>	<i>35.295</i>
<i>Srednjobosanski</i>	<i>123,30</i>	<i>104,9</i>	<i>39.230</i>	<i>41.314</i>	<i>707</i>	<i>688</i>	<i>41.711</i>	<i>41.804</i>	<i>162.368</i>	<i>255.277</i>	<i>71,0</i>	<i>-236.536</i>
<i>Hercegovačko-neretvanski</i>	<i>115,70</i>	<i>82,5</i>	<i>47.216</i>	<i>48.952</i>	<i>895</i>	<i>880</i>	<i>32.550</i>	<i>33.818</i>	<i>370.876</i>	<i>303.813</i>	<i>55,4</i>	<i>-444.441</i>
<i>Zapadno – hercegovački</i>	<i>85,80</i>	<i>109,5</i>	<i>16.214</i>	<i>16.605</i>	<i>792</i>	<i>763</i>	<i>10.480</i>	<i>10.974</i>	<i>124.172</i>	<i>159.831</i>	<i>34,7</i>	<i>-749.598</i>
<i>Kanton Sarajevo</i>	<i>99,30</i>	<i>99,2</i>	<i>129.497</i>	<i>125.921</i>	<i>1.048</i>	<i>1.050</i>	<i>72.493</i>	<i>71.415</i>	<i>791.908</i>	<i>1.029.177</i>	<i>24,9</i>	<i>-2.774.503</i>
<i>Kanton 10</i>	<i>79,40</i>	<i>95,7</i>	<i>9.227</i>	<i>9.504</i>	<i>846</i>	<i>861</i>	<i>9.492</i>	<i>9.440</i>	<i>35.093</i>	<i>39.779</i>	<i>53,6</i>	<i>-86.687</i>

Izvor podataka: Statistički podaci o privrednim/gospodarskim i drugim kretanjima Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima – Broj: 1. i 2. 2014/2015, Federalni zavod za statistiku – Sarajevo, Publikacija Vanjskotrgovinske komore BiH – januar 2015. godine.

Tabela 2. Rang osnovnih pokazatelja Zeničko - dobojskog kantona u Federaciji BiH

God.	Indeksi fizičkog obima/obujma ind. proiz.	Ostvarene investicije za 2014.godinu u (KM)x10 ³	Broj zaposlenih u XII mj. 2014. godine	Prosječna neto plaća u KM	Pokrivenost uvoza izvozom	Trgovinski bilans
2012	5	2	3	7	2	1
2013	6	3	3	8	2	1
2014	7	3	3	7	2	1

Iz Tabele 2. evidentno je da Kanton u 2014. godini, u odnosu na druge kantone, iskazuje zavidne rezultate u oblastima izvoza i investicija u odnosu na 2013. godinu.

Nepovoljan rang nekih pokazatelja je odraz opće strukture kantonalne privrede i statističkih kriterija, naročito kod prosječnih neto plaća.

Bez obzira na novoformirane prerađivačke kapacitete i dalje je osnovna karakteristika privrede Zeničko-dobojskog kantona bazno-energetsko-sirovinska.

1.2. Fizički obim industrijske proizvodnje

Bez obzira na mali obuhvat statističkih istraživanja (broj statističkih tačaka – oko 90), indeks fizičkog obima industrijske proizvodnje kantonalne privrede u posljednjih nekoliko godina, se neprekidno mijenjao. Detaljni komparativni podaci sa Federacijom BiH po godinama, dati su u Tabeli 3.

Bitno je istaći da su statistički podaci indeksa industrijske proizvodnje za 2009/2008 i 2011/2010 godinu preračunati na bazi 2005. godine po novim ponderiranim koeficijentima i novoj dodatnoj vrijednosti na osnovu podataka Godišnjeg istraživanja industrije IND-21 za 2005. godinu.

Tabela 3. Indeksi fizičkog obima industrijske proizvodnje

	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	87,50	98,50	102,50	95,30	102,00	95,9
FEDERACIJA BiH	88,40	104,20	104,90	95,600	107,40	100,1

Posmatrajući ovaj parametar po područjima i potpodručjima djelatnosti u Kantonu za 2014/2013. godinu evidentno je stanje koje pokazuje stepen pada oko 4,2 %, što je prikazano u Tabeli 3.

Generalno gledano, podaci za 2014/2013. godinu su uzrokovani katastrofalnim poplavama u ZDK, te uticajem globalne ekonomske krize, a naročito u područjima djelatnosti koja su izvozno orjentirana.

Iz tabele 4. je evidentno da su sva osnovna područja djelatnosti doživjela pad industrijske proizvodnje.

Međutim, i pored toga evidentan je rast u sljedećim potpodručjima djelatnosti prerađivačke industrije: C10.- Proizvodnja prehrambenih proizvoda, C11.- Proizvodnja pića, C18- Štampanje i umnožavanje pisanih zapisa, C22.- Proizvodnja gume i plastičnih masa, C25.-Proizvodnja gotovih proizvoda osim mašina i opreme, te C33.- Popravak i instaliranje mašina i opreme.

Tabela 4. *Indeksi fizičkog obima industrijske proizvodnje*

	I-XII 2014. I.XII 2013.
INDUSTRIJA UKUPNO	95,9
PREMA GLAVNIM INDUSTRIJSKIM GRUPACIJAMA	
AI Intermedijarni proizvodi, osim energije	97,8
AE Energija	89,6
BB Kapitalni proizvodi	107,1
CD Trajni proizvodi za široku potrošnju	32,9
CN Netrajni proizvodi za široku potrošnju	99,4
PREMA PODRUČJIMA I OBLASTIMA KO-a	
B VAĐENJE RUDA I KAMENA	97,7
05 Vađenje ugljena i lignita	97,7
08 Vađenje ostalih ruda i kamenja	67,4
C PRERADIVAČKA INDUSTRIJA	97,8
10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda	116,5
11 Proizvodnja pića	139,7
13 Proizvodnja tekstila	103,5
14 Proizvodnja odjeće	87,8
15 Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	76,8
16 Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja, proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	82,7
17 Proizvodnja papira i proizvoda od papira	77,5
18 Štampanje i imnožavanje snimljenih zapisa	154,9
19 Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	86,7
20 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	75,0
22 Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	110,2
23 Proizvodnja ostalih nemetalnih i mineralnih proizvoda	85,9
24 Proizvodnja baznih metala	106,9
25 Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda osim mašina i opreme	110,5
27 Proizvodnja električne opreme	61,1
28 Proizvodnja mašina i uređaja d.n.	107,2
29 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	109,5
31 Proizvodnja namještaja	32,9
33 Popravak i instaliranje mašina i opreme	119,1
D PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE/OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM I PLINOM	85,5
35 Proizvodnja i snabdijevanje/opskrba električnom energijom i plinom	85,5

Izvor podataka: Statistički podaci o privrednim/gospodarskim i drugim kretanjima Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima – Federalni zavod za statistiku - Sarajevo

1.3. Vanjskotrgovinska razmjena

Vanjskotrgovinska razmjena ima dugu tradiciju u Zeničko-dobojskom kantonu. U proteklom periodu ona je neprekidno rasla.

Komparativni podaci vanjskotrgovinske razmjene Zeničko - dobojskog kantona za 2012., 2013. i 2014. godinu prikazani su u Tabeli 5.

Tabela 5. Komparativni podaci vanjskotrgovinske razmjene Zeničko-dobojskog kantona (u 000 KM)

		IZVOZ	UVOZ	OBIM (2+3)	SALDO (2-3)	POKRIVENOST (%)
2012.	BiH	8.184.491	14.938.377	23.122.868	-6.753.886	54,79
	F BiH	5.464.200	9.637.492	15.121.691	-4.193.282	56,58
	ZDK	1.557.202	1.501.366	3.058.568	55.836	103,72
2013.	BiH	8.596.235	14.854.122	23.450.357	-6.257.887	57,87
	F BiH	5.660.284	9.494.927	15.155.211	-3.834.643	59,61
	ZDK	1.612.881	1.467.711	3.080.593	145.170	109.89
2014	BiH	8.939.845	15.789.140	24.728.985	-6.849.295	56,62
	F BiH	5.916.652	9.917.148	15.833.800	-4.000.496	59,66
	ZDK	1.687.965	1.606.055	3.294.020	81.910	105,10

Prema podacima Vanjskotrgovinske komore BiH, iz prethodne tabele evidentan je rast vanjskotrgovinske razmjene privrede Zeničko-dobojskog kantona tokom 2014. godine u odnosu na 2013. godinu i on iznosi 6,93 %. Istovremeno je pokrivenost uvoza izvozom bila 105,10 % uz znatno smanjen deficit.

Komparirajući podatke vanjskotrgovinske razmjene Kantona za 2014. godinu može se konstatovati sljedeće:

- Udio vanjskotrgovinske razmjene Kantona 2014/2013. je povećan u odnosu na BiH sa 13,13 % na 13,32 %, te povećan u odnosu na Federaciju BiH sa 20,33 % na 20,80 %,
- Zeničko-dobojski kanton je u odnosu na druge kantone Federacije BiH po vanjskotrgovinskoj razmjeni u 2014. bio na drugom mjestu, iza Kantona Sarajevo,
- Zeničko-dobojski kanton po izvozu u FBiH je na prvom mjestu sa učešćem od 28,52 %,.
- Prema pokrivenosti uvoza izvozom Zeničko-dobojski kanton je u 2014. godini bio na drugom mjestu, iza Bosansko-podrinjskog kantona,
- Udio Kantona u ukupnom izvozu Federacije Bosne i Hercegovine za 2014. godinu je 28,53 %, a u uvozu 16,19 %,
- Zeničko-dobojski kanton je u 2014/2013. godini ostvario povećanje izvoza za 4,66 %, dok je istovremeno povećao uvoz za 9,43 %.

Tokom 2014. u odnosu na 2013. godinu, privreda Zeničko-dobojskog kantona je najveću vanjskotrgovinsku razmjenu ostvarila sa:

- Hrvatskom - sa 6,06 %, na 6,01 % ukupne vanjskotrgovinske razmjene,
- Njemačkom - sa 24,10 %, na 23,59 % ukupne vanjskotrgovinske razmjene,
- Slovenijom - sa 6,13 %, na 5,68 % ukupne vanjskotrgovinske razmjene,
- Italijom - sa 10,57 %, na 12,45 % ukupne vanjskotrgovinske razmjene.

U 2014. godini, u odnosu na 2013. godinu, izvoz je povećan sa: Austrijom za 58,4 %; Češkom za 30,1 %; Hrvatskom za 47,4 %; Italijom za 26,3 %; Slovenijom za 13,5 %; Srbijom za 13,6%.

Vanjskotrgovinska razmjena po općinama Zeničko-dobojskog kantona za protekle tri godine prikazana je u Tabeli 6.

Tabela 6. Vanjskotrgovinska razmjena po općinama (u 000 KM)

Općina	2012. GODINA			2013. GODINA			2014. GODINA		
	IZVOZ	UVOZ	POKR. %	IZVOZ	UVOZ	POKR. %	IZVOZ	UVOZ	POKR. %
BREZA	9.749	18.321	53,21	8.896	17.440	51,01	7.759	40.398	19,21
DOBOJ - JUG	7.341	26.832	27,36	8.168	36.302	22,50	11.338	46.483	24,39
KAKANJ	14.432	89.164	16,19	11.520	89.028	12,97	13.429	109.921	12,22
MAGLAJ	127.648	28.214	452,42	139.480	53.654	259,96	131.582	58.361	225,46
OLOVO	24.731	22.597	109,45	28.211	26.952	104,67	29.709	27.745	107,08
TEŠANJ	280.654	414.365	67,73	324.892	276.313	117,58	348.791	311.387	112,01
USORA	8.167	7.493	109,00	10.497	12.112	86,67	15.008	12.748	117,73
VAREŠ	9.954	3.329	298,98	9.574	4.772	200,60	8.078	3.407	237,14
VISOKO	505.724	398.648	126,86	554.128	478.394	115,83	543.692	564.734	96,27
ZAVIDOVIĆI	36.702	22.044	166,49	36.128	18.025	200,44	34.373	17.581	195,52
ZENICA	483.834	410.127	117,97	441.970	403.723	109,47	478.841	336.696	142,22
ŽEPČE	48.264	60.232	80,13	39.418	50.997	77,30	65.364	76.594	85,34
Ukupno Kanton	1.557.202	1.501.366	103,72	1.612.881	1.467.711	109,89	1.687.965	1.606.055	105,10

Iz Tabele 6. evidentno je da su najveći udio u izvozu Kantona za 2014. godinu imale općine: Zenica – 28,36 %; Tešanj –20,66 % i Visoko –32,20 %, a u uvozu Zenica –20,96 %, Tešanj –19,39% i Visoko – 35,16 %.

Najveći izvoznici iz Zeničko-dobojskog kantona su: „ARCELOR MITTAL ZENICA“, „NATRON HAYAT“, „PREVENT BH“, „MANN+HUMMEL BA“. Najveći uvoznici u Zeničko-dobojskom kantonu su „ARCELOR MITTAL ZENICA“, „PREVENT BH“ i „HIFA-OIL“.

U narednoj tabeli dat je pregled izvoza i uvoza Kantona prema području djelatnosti:

Tabela 7. Izvoz i uvoz po područjima djelatnosti

	IZVOZ I UVOZ PO PODRUČJIMA KLASIFIKACIJE DJELATNOSTI /U 000. KM/					
	IZVOZ			UVOZ		
	I-XII 2013 /KM/	I-XII 2014 /KM/	2014 2013	I-XII 2013 /KM/	I-XII 2014 /KM/	2014 2013
UKUPNO	1.605.533	1.667.912	103,9	1.493.408	1.613.576	108,0
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2.894	2.843	98,2	40.756	44.643	109,5
B Vađenje rude i kamena	237	198	83,5	193.249	155.844	80,6
C Prerađivačka industrija	1.582.945	1.643.093	103,8	1.254.770	1.408.555	112,3
D Proizvodnja i snabdijevanje elektr. energijom, gasom/plinom, parom i klimatizacija	-	-		-	-	-
Ostalo	19.451	21.779	112,0	4.632	4.534	97,9

Izvor podataka: Uprava za indirektno oporezivanje BiH posredovanjem Agencije z statistiku BiH

Iz prethodne tabele je evidentno da je dominantan izvoz i uvoz ostvarila prerađivačka industrija. Međutim, evidentan je nepovoljan trend rasta uvoza u odnosu na uvoz.

U narednoj tabeli dat je pregled izvoza i uvoza Kantona prema namjeni proizvoda:

Tabela 8. Izvoz i uvoz prema međunarodnoj klasifikaciji ekonomske namjene proizvoda

	IZVOZ I UVOZ PREMA MEĐUNARODNOJ KLASIFIKACIJI EKONOMSKE NAMJENE PROIZVODA /U 000 KM/					
	IZVOZ			UVOZ		
	I-XII 2013	I-XII 2014	2014 2013	I-XII 2013	I-XII 2014	2014 2013
UKUPNO	1.605.533	1.667.912	103,9	1.493.408	1.613.576	108,0
Hrana i pića	28.349	31.624	111,6	99.804	120.576	120,8
Industrijski materijali	1.133.953	1.157.943	102,1	670.392	766.521	114,3
Goriva i maziva	1.975	1.887	95,5	233.765	174.927	74,8
Kapitalni proizvodi (osim transportnih sredstava), dijelovi i pribor	102.435	118.001	115,2	125.382	174.792	139,4
Transportna sredstva, njihovi dijelovi i pribor	112.000	115.134	102,8	120.646	146.108	121,1
Proizvodi za široku potrošnju	226.816	243.323	107,3	241.850	228.953	94,7
Proizvodi drugdje nespomenuti	5	-	-	1.569	1.699	108,3

Izvor podataka: Uprava za indirektno oporezivanje BiH posredovanjem Agencije z statistiku BiH

Iz prethodne tabele je evidentno da je dominantan izvoz i uvoz ostvaren prometom industrijskih materijala, s tim što je uočljiv nepovoljan trend rasta uvoza u odnosu na izvoz, bez obzira na izuzetno povoljnu pokrivenost uvoza izvozom.

1.4. Zaposlenost i plaće

U Tabeli 9. dati su podaci o prosječnom broju zaposlenih i prosječnim neto plaćama po područjima i odjeljcima Standardne klasifikacije djelatnosti. Kao što se vidi iz tabele u 2014. godini u Kantonu je bilo zaposleno prosječno 69.668 lica, što je za 1,6 više u odnosu na prosjek u 2013. godinu. U ukupnom prosječnom broju zaposlenih u Federaciji BiH (443.587) u 2014.godini, Kanton učestvuje sa 15,7 %, što je uvećanje u odnosu na 2013. godinu.

Bitno je napomenuti da je kod posmatranja podataka o broju zaposlenih i prosječnoj neto plaći potrebno obratiti pažnju na godišnje prosjeke, što predstavlja realnije stanje. Ovim se smanjuje mogućnost greške, pa čak i manipulacije, pogotovo u kombinaciji sa brojem nezaposlenih.

Najveća prosječna zaposlenost u Kantonu u 2014. godini je bila u području Prerađivačke industrije (21.345) i čini 30,6 % ukupno prosječno zaposlenih i veća je za 4,0 % u odnosu na 2013. godinu.

U istoj tabeli dati su podaci o prosječnim neto plaćama. Prosječna neto plaća za 2014. godinu u Kantonu je bila 725,00 KM i manja je za 0,8 % u odnosu na prosjek u 2013. godini.

U odnosu na prosječnu plaću u Federaciji BiH (833,00 KM) u 2014. godini, prosječna neto plaća u Kantonu je manja za 12,9 %. Najveća prosječna neto plaća u Kantonu je evidentirana u području D-Proizvodnja i snabdijevanje el.energijom, plinom, parom i klimatizacija – 1.422,00 KM, J-Informacije i komunikacije -1.213,00 KM, O- Javna uprava i odbrana – obavezno socijalno osiguranje - 1.060,00 KM, dok je najniža u području I - Djelatnost pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane – 437,00 KM.

Tabela 9. Zaposlenost i plaće po područjima i odjeljima Standardne klasifikacije djelatnosti

	Broj zaposlenih				Prosječna neto plaća u KM			
	Q 2012	Q 2013	Q 2014	Index Q 2014 / Q 2013	Q 2012	Q 2013	Q 2014	Index Q 2014 / Q 2013
UKUPNO	68.649	68.554	69.668	101,6	720	731	725	99,2
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	1.278	1.410	1.509	107,8	781	806	799	99,1
B Vađenje ruda i kamena	4.833	4.837	4.878	100,8	1.005	1.025	1.023	99,8
C Prerađivačka industrija	20.694	20.518	21.345	104,0	561	558	550	98,6
D Proizvodnja i snabdijevanje el.energijom, plinom, parom i klimatizacijom	1.715	1.691	1.764	100,8	1.412	1.443	1.422	98,5
E Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1.098	1.091	1.153	105,7	712	745	745	100,0
F Građevinarstvo	3.620	3.245	3.124	96,3	452	454	451	99,3
G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla	9.393	9.475	9.124	96,3	490	491	498	101,4
H Prijevoz i skladištenje	3.681	3.792	3.629	95,7	678	394	712	180,7
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	2.320	2.514	2.888	114,9	428	435	437	100,5
J Informacije i komunikacije	781	811	787	97,0	1.149	1.195	1.213	101,5
K Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	956	914	911	99,7	1.003	1.029	1.036	100,7
L Poslovanje nekretninama	117	113	116	102,6	711	756	716	94,7
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.323	1.316	1.409	107,1	666	653	698	106,9
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	390	403	465	115,4	672	714	645	90,3
O Javna uprava odbrana/obrana; obavezno/obvezno socijalno osiguranje	4.440	4.390	4.432	100,9	1.034	1.050	1.060	100,9
P Obrazovanje	6.239	6.346	6.464	101,8	706	701	693	98,8
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite	4.031	4.131	4.238	102,6	985	990	998	100,8
R Umjetnost, zabava i rekreacija	279	244	366	150,0	734	753	663	88,0
S Ostale uslužne djelatnosti	553	624	643	103,0	735	693	663	95,7
00...Neraspoređeno po djelatnostima KD	910	689	-	-	-	-	-	-

Izvor podataka: Statistički podaci o prirvrednim/gospodarskim i drugim kretanjima Federacije Bosne i Hercegovine po kantonim– Federalni zavod za statistiku – Sarajevo

U Tabeli 10. prikazani su podaci prosječnog broja zaposlenih i prosječnih neto plaća po općinama. Indeks prosječnog broja zaposlenih za 2014. godinu u odnosu na prosječnu zaposlenost u 2013. godini ima pozitivan trend u svim općinama, sem u općinama Visoko, Kakanj i Zenica.

Iz iste tabele evidentno je da su indeksi prosječne neto plaće za 2014. godinu u odnosu na prosjek u 2013. godini u porastu, sem u općinama Tešanj, Visoko, Zavidovići, Žepče, Maglaj, Breza i Kakanj.

Tabela 10. Zaposlenost i prosječne neto plaće po općinama

	Broj zaposlenih				Prosječna neto plaća u KM			
	Q 2012	Q 2013	Q 2014	Index Q 2014 / Q 2013	Q 2012	Q 2013	Q 2014	Index Q 2014 / Q 2013
UKUPNO	68.649	68.554	69.668	101,6	720	731	725	99,2
KAKANJ	6.896	6.799	6.768	99,5	975	982	980	99,8
GRAD ZENICA	25.221	24.823	24.694	99,5	796	828	834	100,7
BREZA	2.932	2.878	2.934	101,9	846	862	845	98,0
VAREŠ	1.312	1.307	1.320	100,9	668	680	687	101,5
MAGLAJ	3.120	3.434	3.621	105,4	698	673	651	96,7
DOBOJ-JUG	998	940	959	102,0	542	528	539	102,1
USORA	830	708	723	102,1	656	726	730	100,5
OLOVO	1.650	1.666	1.771	106,3	606	588	602	102,4
TEŠANJ	9.001	9.468	10.078	111,9	577	574	571	99,5
ŽEPČE	3.953	4.048	4.577	113,0	566	574	559	97,4
VISOKO	9.231	8.874	8.581	96,7	541	534	532	99,6
ZAVIDOVIĆI	3.545	3.609	3.642	100,9	652	643	630	98,0

Izvor podataka: Statistički podaci o privrednim/gospodarskim i drugim kretanjima Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima – Federalni zavod za statistiku – Sarajevo

Prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, odnosno JU „Služba za zapošljavanje Zeničko – dobojskog kantona“ tokom 2014. godine sa evidencije nezaposlenih zaposleno je 14.259 lica, što je za 18,4 % više u odnosu na 2013. godinu.

1.5. Nezaposlenost

U decembru 2014. godine u Kantonu je evidentirano ukupno 70.462 lica koja traže zaposlenje (prijavljenih u Zavodu za zapošljavanje), što je za 316 ili manje u odnosu na isti period 2013. godine. Komparativni podaci po općinama za 2014. godinu dati su u Tabeli 11.

Ovi podaci predstavljaju nerealnu sliku stanja nezaposlenih lica zbog niza faktora, koji zavise od koncepta prikupljanja podataka. Stoga je nužno koristiti prosječne godišnje vrijednosti lica na evidenciji Zavoda za zapošljavanje zbog stalnih promjena koje su uzrokovane većim brojem faktora (sezonska potreba za radnom snagom, kraj školske godine i sl.).

Imajući u vidu prethodno, izračunat je prosjek nezaposlenosti i zaposlenosti za posljednje četiri godine. Tako je:

- Prosječna nezaposlenost 2011. godine bila - 65.873 lica,
- Prosječna nezaposlenost 2012. godine bila - 68.191 lica,
- Prosječna nezaposlenost 2013. godine bila - 70.215 lica i
- **Prosječna nezaposlenost 2014. godine bila - 70.462 lica.**

Dakle, prosječan broj nezaposlenih u 2014. u odnosu na 2013. godinu veći je za 247 lica. Udio Kantona u prosječnom broju nezaposlenih FBiH (392.265), u 2014. godini je 17,96 %.

- Prosječna zaposlenost 2011. godine bila – 70.926 lica,
- Prosječna zaposlenost 2012. godine bila – 68.649 lica,
- Prosječna zaposlenost 2013. godine bila – 68.554 lica i
- **Prosječna zaposlenost 2014. godine bila – 69.663 lica.**

Dakle, prosječan broj zaposlenih lica u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu je veći za 1.114 lica, odnosno za 1,6 %. Udio Kantona u prosječnom broju zaposlenih FBiH (443.587), u 2014. godini je 15,7 %.

Tabela 11. Komparativni podaci nezaposlenosti (decembar)

	Broj nezaposlenih				Index 2012. 2011.	Index 2013. 2012.	Index 2014. 2013.
	2011.	2012.	2013.	2014.			
1	2	3	4	5	6	7	8
BREZA	1.808	1.893	1.930	1.982	104,70	101,95	102,70
DOBOJ-JUG	999	1.044	1.027	1.012	104,50	98,37	98,54
KAKANJ	6.177	6.495	6.710	7.018	105,15	103,31	104,60
MAGLAJ	5.474	5.540	5.454	5.141	101,20	98,45	94,26
OLOVO	1.976	1.993	1.932	1.964	100,86	96,94	101,66
TEŠANJ	7.778	8.149	8.160	7.852	104,76	100,13	96,22
USORA	954	992	1.040	992	102,90	104,84	95,38
VAREŠ	1.196	1.320	1.298	1.313	110,36	98,33	101,15
VISOKO	6.856	7.262	7.729	7.823	105,92	106,43	101,21
ZAVIDOVIĆI	7.199	7.331	7.378	7.404	101,83	100,64	100,35
GRAD ZENICA	21.731	22.040	22.885	22.970	101,42	103,83	100,37
ŽEPČE	4.783	5.153	5.235	4.991	107,73	101,59	95,34
UKUPNO:	66.931	69.212	70.778	70.462	103,40	102,26	99,55

Podaci prikazani po općinama i po stručnoj spremi dati su u Tabeli 12. Najveći broj nezaposlenih u 2014. godini evidentiran je u općini Zenica – 22.970, što je 32,59 % od ukupnog broja nezaposlenih u Kantonu.

Posmatramo po stručnoj spremi najveći broj nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih u Kantonu evidentiran je u strukturi KV – 39,75 % i NKV – 28,95 %.

Tabela 12. Nezaposlene osobe prema stručnoj spremi (decembar 2014. i 2013. g.)

Općine		Ukupno	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
UKUPNO	2013.	70.778	3.246	431	14.943	172	551	28.087	2.342	21.006
	2014.	70.462	3.405	394	15.397	167	453	28.014	2.236	20.396
BREZA	2013.	1.930	150	25	673	14	8	620	35	405
	2014.	1.982	136	19	722	11	6	641	38	409
DOBOJ - JUG	2013.	1.027	30	1	179	4	10	457	22	324
	2014.	1.012	33	-	184	5	9	440	22	319
KAKANJ	2013.	6.710	391	45	1.361	10	32	2.868	159	1.844
	2014.	7.018	438	41	1.413	11	27	3.118	174	1.796
MAGLAJ	2013.	5.454	138	19	738	-	30	1.970	184	2.375
	2014.	5.141	121	11	752	-	25	1.867	175	2.190
OLOVO	2013.	1.932	80	6	573	1	2	581	13	676
	2014.	1.964	98	6	587	2	2	595	13	660
TEŠANJ	2013.	8.160	271	36	1.240	18	76	3.391	388	2.740
	2014.	7.852	284	33	1.308	14	61	3.233	347	2.572
USORA	2013.	1.040	22	5	171	-	12	474	27	329
	2014.	992	25	3	175	-	12	438	25	314
VAREŠ	2013.	1.298	71	8	341	10	7	448	35	378
	2014.	1.313	76	9	363	11	6	437	32	379
VISOKO	2013.	7.729	428	54	1.637	-	32	3.156	62	2.360
	2014.	7.823	431	56	1.702	-	24	3.307	53	2.250
ZAVIDOVIĆI	2013.	7.378	297	34	1.745	-	30	3.156	62	2.360
	2014.	7.404	275	27	1.807	-	22	3.098	163	2.012
GRAD ZENICA	2013.	22.885	1.249	180	5.197	115	283	8.917	891	6.053
	2014.	22.970	1.349	170	5.385	113	236	8.869	861	5.987
ŽEPČE	2013.	5.235	119	18	1.088	-	29	2.087	351	1.543
	2014.	4.991	139	19	999	-	22	1.971	333	1.508

Izvor podataka: Statistički podaci o privrednim/gospodarskim i drugim kretanjima Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima – Federalni zavod za statistiku - Sarajevo

1.6. Registracija, stečaj i likvidacija

Jedan od indikatora stanja u privredi su podaci o registraciji, likvidaciji i stečaju privrednih subjekata kod Općinskog suda Zenica.

Prema podacima Općinskog suda u Zenici u 2014. godini upisana su 164 nova privredna subjekta. U istom periodu ovaj Sud je primio ukupno 135 prijedloga za pokretanje likvidacionog postupka, a ukupno je riješeno 193 predmeta (računajući i odluke o povlačenju prijedloga za pokretanje postupka likvidacije, provođenje likvidacionog postupka u stečaju i sl., a ne samo odluke o likvidaciji konkretnog subjekta).

Pored toga Općinski sud Zenica u 2014. godini primio je ukupno 97 prijedloga za otvaranje stečajnih postupaka. Istovremeno je u postupku rješavanje 90 predmeta stečaja.

Komparativni podaci za 2013. i 2014. godinu, prema Izvještaju o radu Općinskog suda Zenica, dati su u sljedećoj tabeli

Tabela 13. Registracija, stečaj i likvidacija privrednih subjekata

VRSTA PREDMETA	2013. GODINA				2014. GODINA			
	Primljeno	Urađeno	Riješeno	Neriješeno	Primljeno	Urađeno	Riješeno	Neriješeno
STEČAJ	77	148	57	91	97	188	98	90
LIKVIDACIJA	143	373	145	228	135	363	193	170
REGISTRACIJA	1.484	1.538	1.501	37	1.387	1.424	1.388	36

Izvor : Općinski sud Zenica

2. ŠTETE OD POPLAVA U PRIVREDI ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Kao što je poznato, tokom 2014. godine desile su se katastrofalne poplave u Bosni i Hercegovini, pa i Zeničko-dobojskom kantonu. Tom prilikom nastale su ogromne materijalne štete, koje su prouzrokovale značajan zastoj privrednih aktivnosti. To stanje je rezultiralo, u određenoj mjeri, slabijim privrednim pokazateljima na području Kantona.

U sljedećoj tabeli dat je pregled procjenjene štete. Podaci su nastali na osnovu izvještaja općinskih Komisija.

Tabela 14. Pregled podataka direktnih materijalnih šteta od poplava kod privrednih subjekata na području Kantona

R. br.	OPĆINA	Broj priv. subjekata sa nastalom štetom	Procjena štete				UKUPNO [KM]
			Trajni gubitak radnih mjesta	Osnovna sredstva [KM]	Gotovi proizvodi [KM]	Repromaterijal [KM]	
1	BREZA	1	3	62.000,00	-	-	62.000,00
2.	DOBOJ - JUG	66	-	2.032.960,00	2.628.849,80	1.279.500,00	5.941.309,80
3.	KAKANJ	14	-	-	-	-	1.508.036,20
4.	MAGLAJ	228	579	15.615.964,00	8.895.405,90	1.448.887,40	25.960.256,00
5.	OLOVO	24	12	471.320,00	326.436,00	2.220,00	799.976,00
6.	TEŠANJ	2	-	20.000,00	50.000,00	20.000,00	90.000,00
7.	USORA	11	-	275.512,00	63.329,00	26.723,20	365.564,20
8.	VAREŠ	2	-	76.388,20	7.022,00	-	83.410,20
9.	VISOKO	6	-	181.500,00	1.020.000,00	20.000,00	1.221.500,00
10.	ZAVIDOVIĆI	43	224	2.259.697,00	908.849,05	509.324,70	3.019.957,05
11.	ZENICA	48	9	2.060.031,10	3.347.144,00	688.000,00	6.095.175,10
12.	ŽEPČE	24	-	609.300,00	1.218.900,00	30.000,00	1.858.200,00
	UKUPNO	469	827	23.664.654,30	18.465.935,75	3.842.655,30	47.663.299,55

Na osnovu prikupljenih podataka evidentno je sljedeće stanje:

1. U općinama sa područja ZDK do sada evidentirana je ukupna direktna šteta od poplava kod 469 privrednih subjekata u iznosu od 47.663.299,55 KM;
2. Najveći broj oštećenih privrednih subjekata je iz područja djelatnosti:
 - proizvodnje – 86
 - trgovine - 181
 - usluga – 202
3. Privredni subjekti su prijavili 827 trajno izgubljenih radnih mjesta;
4. Privredni subjekti su prijavili vrijednost ukupne štete na osnovnim sredstvima od 23.664.654,30 KM;
5. Privredni subjekti su prijavili vrijednost ukupne štete na gotovim proizvodima od 18.465.935,75 KM;
6. Privredni subjekti su prijavili vrijednost ukupne štete na repromaterijalu od 3.842.655,30 KM ukupne štete na repromaterijalu;
7. Zbog kompleksnosti procjene do općine Maglaj i Zavidovići nisu pravovremeno dostavile konačne spiskove šteta privrednih subjekata, kao što je NATRON HAYAT (naknadno utvrđena

šteta na objektima u iznosu od 4.975.966,00 KM i na opremi u iznosu od 34.787.468,00 KM-
ukupno: 39.763.434,00 KM) i KRIVAJA, te isti nisu uvršteni u prethodni pregled;

8. Ukupne štete od poplava u privredi iznosile su cca 87,5 miliona KM.

Imajući u vidu prethodno Ministarstvo za privredu je poticajne programe za 2014. godinu prerasporedilo u pomoć za saniranje šteta.

U sljedećoj tabeli dat je pregled ukupno obračunate štete i pomoć koju je realiziralo Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona., po općinama.

Tabela 15. Realizacija pomoći za saniranje štete od poplava finansirane iz Budžeta Kantona- po općinama

R. br.	OPĆINA	BROJ KORISNIKA		IZNOS ŠTETE I POMOĆI /KM/ I UDIO /%/			
		Broj korisnika	% Udio	IZNOS /KM/		UDIO /%/	
				ŠTETE	POMOĆ	ŠTETE	POMOĆ
1.	BREZA	1	0,507	25.900,00	4.965,00	0,052	0,416
2.	DOBOJ-JUG	30	15,229	2.160.440,00	233.380,00	4,355	19,583
3.	KAKANJ	-	-	-	-	-	-
4.	MAGLAJ	109	55,330	44.551.011,00	621.679,00	89,817	52,166
5.	OLOVO	10	5,076	161.267,00	29.625,00	0,325	32,650
6.	TEŠANJ	9	4,568	383.722,00	30.808,00	0,773	33,954
7.	USORA	3	1,523	191.802,00	29.436,00	0,386	32,088
8.	VAREŠ	-	-	-	-	-	-
9.	VISOKO	1	0,507	60.000	1.750,00	0,121	0,147
10.	ZAVIDOVIĆI	9	4,076	286.455,00	48.911,00	0,577	4,104
11.	ZENICA	15	7,614	881.983,00	77.875,00	1,778	6,534
12.	ŽEPČE	10	5,076	922.480,00	113.306,00	1,860	9,507
UKUPNO:		197	100,00	49.602.060,00	1.191.735,00	100	100

Ovi podaci upućuju na vrlo otežano poslovanje privrede u Zeničko-dobojskom kantonu tokom 2014. godine.

3. STANJE U PRERAĐIVAČKOJ INDUSTRIJI

Bez obzira na još uvijek prisutan uticaj recesije na prerađivačku industriju Zeničko-dobojskog kantona, kao i značajne gubitke usljed poplava, privredni subjekti iz ovog područja bilježe pozitivne rezultate. Tako je nastavljen trend izvoza, koji predstavlja najbitniju karakteristiku prerađivačke industrije u Zeničko-dobojskom kantonu. Udio izvoza prerađivačke industrije Zeničko-dobojskog kantona u ukupnom izvozu Zeničko-dobojskog kantona dosegao je nivo od 98,5 %.

Ostali parametri ovog područja djelatnosti za 2014. u odnosu na 2013. godinu su sljedeći:

- Index fizičkog obima industrijske proizvodnje 97,8 %,
- Broj zaposlenih je prosječno u 2014. godini bio 20.518,
- Prosječna neto plaća je 2014. godine bila 558,00 KM,
- Prosječna bruto plaća za 2014. godinu je bila 833,00 KM,
- Izvoz je u 2014. godini bio 1.643.033,00 KM, veći je u odnosu na 2013. godinu za 3,8 %,
- Uvoz je bio u 2014. godini 1.254.770,00 KM, veći je u odnosu na 2013. godinu za 12,3 %.

U cilju potpunijeg uvida u stanje Prerađivačke industrije u Zeničko-dobojskom kantonu, Ministarstvo za privredu je uputilo upitnike na adrese 70 značajnih privrednih društava iz područja ove djelatnosti. Posmatrano po potpodručjima grupisanim prema vrsti sirovina i proizvoda može se konstatirati sljedeće stanje u pojedinim djelatnostima:

3.1. Proizvodnja i prerada metala

Prema detaljnim podacima izvoza i uvoza proizvoda od metala (sirovina i proizvoda), može se reći da je izvoz u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu rastao i dosegao je vrijednost od cca 468 miliona KM, dok je istovremeno uvoz smanjen i dosegao je vrijednost od cca 129 miliona KM. Ovim je potvrđena činjenica vrlo povoljne pokrivenosti uvoza izvozom.

Prema dobijenim podacima privrednih subjekata iz ove grupe, evidentna je prisutnost i uticaj recesije zbog smanjene potražnje. Međutim, zbog postojanja značajnih kapaciteta sektor metalne industrije je ostao glavni nosilac privrednog razvoja Kantona, te ostvaruje značajne rezultate.

Prema anketi (2014/2013) evidentni su sljedeći trendovi u poslovnim rezultatima privrednih subjekata iz ove grupe djelatnosti:

- 50 % je iskazalo rast ukupnog prihoda, a 50 % je iskazalo pad ukupnog prihoda;
- 50 % je iskazalo rast ukupnog rashoda, a 50 % je iskazalo pad ukupnog rashoda;
- 75 % je iskazalo pozitivan poslovni rezultat, a 25 % je iskazalo negativan poslovni rezultat;
- 50 % je iskazalo uvećanje kapitala, a 50 % je iskazalo smanjenje kapitala;
- 75 % je iskazalo povećanje potraživanja, a 25 % je iskazalo smanjenje potraživanja;
- 25 % je iskazalo povećanje ukupnih obaveza, a 75 % je iskazalo smanjenje ukupnih obaveza;
- 75 % je iskazalo smanjenje broja zaposlenih, a 25 % je iskazalo povećanje broja zaposlenih.

Kada je riječ o perspektivama razvoja anketirani privredni subjekti ističu da su prioriteti vezani za saniranje dubioza, prije svega na obaveze prema bankama i fondovima, te zbrinjavanju viška uposlenih. Pored toga neki privredni subjekti ističu namjeru uvođenja novih tehnologija i osvajanje novih tržišta.

Kod identificiranja problema fokus anketiranih privrednih subjekata je na rješavanju problema invalida, kreditnim zaduženjima, nelikvidnosti, privrednom zakonodavstvu, parafiskalnim nametima, poticajima, sivoj ekonomiji i sl.

3.2. Proizvodnja i prerada celuloze, papira i drveta

Prema detaljnim podacima izvoza i uvoza proizvoda od drveta i papira (sirovina i proizvoda), može se reći da je izvoz u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu rastao i dosegao je vrijednost od cca 577 miliona KM, dok je istovremeno uvoz također rastao i dosegao je vrijednost od cca 50 miliona KM. Očigledno je da privredni subjekti iz potpodručja proizvodnje celuloze, papira i drveta imaju izuzetno povoljan odnos izvoza i uvoza.

Prema dobijenim podacima privrednih subjekata iz ove grupe evidentan je značajan rast potražnje, ali uz druge izražene probleme.

U ovim potpodručjima evidentni su veliki i slobodni proizvodni kapaciteti konvencionalnog tehnološkog nivoa. Ova činjenica upućuje na veliki potencijal, posebno na bazi domaćeg resursa.

Prema anketi (2014/2013) evidentni su sljedeći trendovi u poslovnom rezultatu privrednih subjekata iz ove grupe djelatnosti:

- 75 % je iskazalo rast ukupnog prihoda, a 25 % je iskazalo pad ukupnog prihoda;
- 100 % je iskazalo rast ukupnog rashoda;
- 75 % je iskazalo pozitivan poslovni rezultat, a 25 % je iskazalo stagnaciju negativnog poslovnog rezultata;
- 75 % je iskazalo uvećanje kapitala, a 25 % je iskazalo stagnaciju vrijednosti kapitala;
- 75 % je iskazalo smanjenje potraživanja, a 25 % je iskazalo stagniranje visine potraživanja;
- 75 % je iskazalo povećanje ukupnih obaveza, a 25 % je iskazalo stagniranje;
- 50 % je iskazalo povećanje broja zaposlenih, a 50 % je iskazalo stagniranje.

Značajno je istaći da je ova grupa prerađivačkih djelatnosti iskazala izvoznu orijentaciju u procentu od oko 90 %. Ovaj trend prati uvođenje novih tehnologija, što stvara bolju konkurentsku poziciju na inot tržištu. Razvojni planovi ovih privrednih subjekata su iskazani u povećanju proizvodnih kapaciteta u novim proizvodima i tehnologijama.

Kod identifikacije problema anketirani su istakli potrebu regulisanja tržišta starog papira i drvnih sortimenata, realizaciju ratnih potraživanja, smanjenja cijene kapitala, stimulacije izvoza, poboljšanje pravnog okvira, smanjenje sive ekonomije i sl.

3.3. Proizvodnja građevinskih materijala

Prema podacima izvoza i uvoza građevinskih materijala (proizvodi od nemetalnih minerala) evidentiran je i povećan zvoz u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu i dosegao je vrijednost od cca 15 miliona KM, dok je istovremeno uvoz stagnirao, ali je dosegao vrijednost od cca 34 miliona KM. Ovo ukazuje na veliku mogućnost supstitucije uvoza građevinskih materijala.

Privredni subjekti iz ovog potpodručja su u proteklom periodu bili u znatnoj mjeri u problemima zbog recesije i izostanka investicija. Međutim projekti, kao što su izgradnja autopute na koridoru V c i stanogradnja, u znatnoj mjeri su relaksirali njihovu situaciju. Anketirani su u potpunosti orijentirani na domaće tržište.

Prema anketi 2014/2013. evidentni su sljedeći trendovi u poslovnom rezultatu privrednih subjekata iz ove grupe djelatnosti:

- 75 % je iskazalo rast ukupnog prihoda, a 25 % smanjenje;
- 75 % je iskazalo rast ukupnog rashoda, a 25 % pad;
- 100 % je iskazalo pozitivan poslovni rezultat sa trendom povećanja;
- 75 % je iskazalo rast kapitala, a 25 % pad;
- 50 % je iskazalo rast potraživanja, a 50 % pad;
- 100 % je iskazalo rast ukupnih obaveza;
- 75 % je iskazalo uvećanje broja zaposlenih, a 25 % umanjeње.

Kod identifikacije problema u ovim djelatnostima anketirani su istakli potrebu skraćanja procedura dobivanja dozvola u oblasti građenja, smanjenja sive ekonomije i nelojalne konkurencije, intenziviranja investicija, smanjenja poreza i doprinosa, smanjenja parafiskalnih nameta, donošenja nove legislative za obezbjeđenje rada u inostranstvu i izvozu građevinskih materijala i sl.

Perspektive razvoja privredni subjekti iz ove grupe djelatnosti vide u osvajanju novih proizvoda.

3.4. Proizvodnja proizvoda od tekstila i kože

Prema detaljnim podacima izvoza i uvoza proizvoda od tekstila, kože i gume (sirovine i proizvodi), može se reći da je izvoz u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu, rastao i dosegao je vrijednost od cca 244 miliona KM, dok je istovremeno uvoz također rastao i dosegao je vrijednost od cca 537 miliona KM. Ovo ukazuje na veliku mogućnost supstitucije uvoz proizvoda od tekstila i kože.

Prema podacima izvoza i uvoza građevinskih materijala (proizvodi od nemetalnih minerala) evidentiran je i povećan zvoz u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu i dosegao je vrijednost od cca 15 miliona KM, dok je istovremeno uvoz stagnirao, ali je dosegao vrijednost od cca 34 miliona KM:

Privredni subjekti iz ovog potpodručja djelatnosti su uglavnom orjentirani na „lohn” poslove i dorade za stranog naručioca kroz koje se realiziraju ograničeni finansijski efekti.

Duga tradicija u ovoj oblasti rezultirala je otvaranjem novih proizvodnih pogona. Posebnu ekspanziju doživjela je proizvodnja automobilskih presvlaka u više privrednih subjekata na području Kantona.

Prema anketi 2014/2013. evidentni su sljedeći trendovi u poslovanju privrednih subjekata iz ove grupe djelatnosti:

- 50 % je iskazalo rast ukupnog prihoda, a 50 % pad;
- 50 % je iskazalo rast ukupnog rashoda, a 50 % pad;
- 100 % je iskazalo pozitivan poslovni rezultat, ali sa tendencijom pada;
- 50 % je iskazalo povećanje kapitala, a 50 % je iskazalo stagnaciju;
- 100 % je iskazalo smanjenje potraživanja;
- 50 % je iskazalo smanjenje ukupnih obaveza, a 50 % stagnaciju;
- 50 % je iskazalo povećanje broja zaposlenih, a 50 % je iskazalo stagnaciju.

Kod identifikacije problema privredni subjekti iz ove grupe djelatnosti su istakli problem visokih cijena investiranja, velikog opterećenja usljed destimulativne porezne politike, neadekvatne borbe protiv sive ekonomije, a naročito zbog uvoza, visokih cijena energije i sl.

Privredni subjekti iz ovih grana djelatnosti razvojne planove vide u proširenju kapaciteta i uvođenju novih tehnologija.

4. ENERGETIKA I RUDARSTVO

Energetska politika Bosne i Hercegovine se usvaja na entitetskom nivou, odnosno, Federalnom nivou i nadležnost je Federacije Bosne i Hercegovine.

Osnova za izradu ovog dijela Informacije su kvalitativni i kvantitativni energetske pokazatelji, a predstavljaju sintezu podataka dobivenih od energetskih, industrijskih i drugih subjekata, rudnika uglja, carinskih organa, uvoznika naftnih derivata, te sačinjenih analiza i procjena.

Podaci obuhvataju osnovne vrste energije i energenata, i to:

- električna energija,
- naftni derivati,
- prirodni gas i
- ugalj.

Na području Zeničko-dobojskog kantona izgrađene su dvije mini hidrocentrane, “Bistričak” kod Zenice - instalisane snage 0,8 MW, “Čardak” kod Zavidovića - instalisane snage - 1,4 MW i “Čajdraš” kod Zenice instalisane snage 0,48 MW. Pored toga u elektroenergetskom sistemu su vjetroelektrana SUŠA KOMMERCE doo Visoko - instalisane snage 350 kW. Bitno je istaći da u Zeničko-dobojskom kantonu trenutno postoji osam fotonaponskih elektrana, instalisane snage 283 kW, te da je u pripremi gradnja 15 novih, instalisane snage 1.476,59 kW.

Jedna od dvije termoelektrane u Federaciji Bosne i Hercegovine instalisana je na području Kantona, u Kaknju, gdje se, pored električne energije, proizvodi i toplotna energija, i tehnološka para. Pored toga, “Natron Hayat” d.o.o. Maglaj vrši proizvodnju električne energije za vlastite potrebe u okviru vlastitih proizvodnih kapaciteta.

U energetskom bilansu Zeničko-dobojskog kantona uvozom su obezbjeđeni prirodni gas i derivati nafte. Derivati nafte isporučuju se rudnicima, termoelektrani, industrijskim postrojenjima i distributerima. Prirodni gas se isporučuje distributeru u Zeničko-dobojskom kantonu, to je “Visokogas” d.d. Visoko, te potrošačima direktno priključenim na gasovod, a na području Zeničko-dobojskog kantona su “Arcelor Mittal” d.d. Zenica, “IGM” d.d. Visoko, Tvornica cementa “Kakanj” d.d. Kakanj i “CIMOS” d.d. Zenica, “ŽGP Zenica” d.d. Zenica.

Od deset rudnika uglja (mrki i lignit) u Federaciji Bosne i Hercegovine, tri rudnika mrkog uglja su na području Zeničko-dobojskog kantona, a to su RMU “Kakanj” d.o.o. Kakanj, RMU “Zenica” d.o.o. Zenica i RMU “Breza” d.o.o. Breza. Ugalj se najvećim dijelom transformira u električnu energiju, a pored toga u toplotnu energiju, te za potrebe industrije i široke potrošnje.

Prema statističkim podacima u području djelatnosti D- Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, parom i klimatizacijom u Zeničko-dobojskom kantonu je zaposleno, u 2014. godini 1.704 radnika i veći je u odnosu na 2013. godinu za 0,77 %.

Prosječna neto plaća u 2014. godini je dosegla iznos od 1.422 KM i manja je u odnosu na 2013. godinu za 1,15 %.

U ovom području djelatnosti u Zeničko-dobojskom kantonu nije evidentiran izvoz.

Prema statističkim podacima u području djelatnosti B- Vađenje ruda i kamnea, u Zeničko-dobojskom kantonu je zaposleno u 2014. godini 4.878 lica i broj je veći u odnosu na 2013. godinu za 0,85 %. Prosječna neto plaća u 2014. godini je dosegla iznos od 1.023 KM i manja je u odnosu na 2013. godinu za 0,2 %.

Privredni subjekti iz ovog područja djelatnosti su u 2014. godini zabilježili pad izvoza, koji je imao vrijednost od 193 miliona KM i manji je u odnosu na 2013. godinu za 16,5 %.

Na ovakve rezultate ovog područja djelatnosti znatan uticaj su imali nemili događaji u RMU Zenica.

4.1. Električna energija

U sljedećim tabelama dat je pregled planiranih i ostvarenih količina električne energije, odnosno, potrošnja u Kantonu u 2014. godini i plan potreba za 2015. godinu, kao i proizvodnja u termoelektranama ZD TE “Kakanj” d.o.o. Kakanj i “Natron-Hayat” d.o.o. Maglaj.

Tabela 16. Realizacija i plan proizvodnje i potrošnje električne energije

Električna energija	Plan 2014. [GWh]	Realizacija 2014. [GWh]	Real. '14. Plan '14. [%]	Plan 2015. [GWh]	Plan '15. Real. '14. [%]
Proizvodnja	2.386,90	2.232,973	93,56	2.604,531	116,63
Potrošnja	739,723	709,253	95,88	724,889	102,20

Izvor: JP „Elektroprivreda BiH” d.d. „Elektro distribucija Zenica” Zenica

Elektro-energetski sistem je na području Zeničko - dobojskog kantona u 2014. godini funkcionisao stabilno, kako u oblasti proizvodnje, tako i u oblasti prijenosa i distribucije električne energije. Zahvaljujući tome omogućeno je kontinuirano snabdjevanje električnom energijom.

Tehničko-tehnološki uslovi za dalji rast proizvodnje objektivno postoje, ali u najvećoj mjeri zavise o mogućnostima isporuke i potreba (potrošnje) električne energije.

Snabdjevenost tržišta, odnosno, potrošača električnom energijom, tokom cijele prethodne godine bila je zadovoljavajuća i u skladu sa potrebama.

Na području Zeničko-dobojskog kantona planirano je HE Kruševo sa HE Zeleni vir u Olovu (instalisan snage (9,75+2,13) MW), HE Vranduk i HE Janjići u Zenici (instalisan snage 19,63 MW + 13,30 MW).

Evropska investicijska banka (EIB) odobrila je kredit JP Elektroprivreda BiH u iznosu 37,5 miliona eura za realizaciju projekta izgradnje Hidroelektrane “Vranduk”.

Tabela 17. Realizirana i planirana proizvodnja u 2014. godini i planirana proizvodnja u 2015. godini

		Plan 2014.godina [GWh]	Realizacija 2014. godina [GWh]	Realiz. '14. Plan '14. [%]	PLAN 2015.godine [GWh]	Plan '15. Real. '14. [%]
PROIZVODNJA	TE „KAKANJ“ Kakanj	2.218,450	2.118,630	95,50	2.432,500	109,60
	TE „NATRON HAYAT“ Maglaj	168,197	114,343	67,98	172,031	102,27
	UKUPNO	2.386,647	2.232,973	93,56	2.604,531	116,63

Napomena: Prikazane vrijednosti u tabeli što se odnose na proizvodnju električne energije u TE “Kakanj” i TE “Natron-Hayat” podrazumjevaju energiju što je Podružnica “Elektro distribucija Zenica” preuzima i distribuira;

Tabela 18. Upoređivanje potrošnje električne energije [MWh]

Sektor	Potrošnja 2012. godina	Potrošnja 2013. godina	Potrošnja 2014. godina	Potrošnja 2014.god. Potrošnja 2013.god. [%]
Industrija	184.444	216.127	189.415	87,640
Domaćinstva	361.282	366.434	370.850	101,205
UKUPNO	454.726	582.561	560.265	96,172

4.2. Naftni derivati

Prema podacima kojima raspolaže Federalno Ministarstvo energije, rudarstva i industrije, na području Federacije BiH ima registrovanih 78 uvoznika nafte i naftnih derivata, a u toku 2014. godine uvozilo ih je samo 9. Na području Zeničko-dobojskog kantona najveći uvoznik i distributer nafte i naftnih derivata je "Hifa-oil"d.o.o. Tešanj.

Podatak godišnjeg izvršenja realizacija uvoza u 2014. godini na području Federacije od 683.518,0 [t], istovremeno ukazuje da je posvećena veća pažnja kontroli uvoza naftnih derivata na graničnim prijelazima Federacije Bosne i Hercegovine.

Izračunato je da bi potrebe Federacije BiH za naftnim derivatima u 2014. godini trebale biti u okviru 920.000,0 tona. Od ovog iznosa, količine koje bi se uvezle iznose 680.000,0 tona, a razlika u iznosu od 240.000,0 tona će se nabaviti međuentitetskom razmjenom, odnosno, nabavkom iz rafinerije Bosanski Brod.

Planirani odnos naftnih derivata (n/d) iz uvoza i n/d iz Rafinerije nafte Bosanski brod prati trend iz 2014. godine. Donošenjem Zakona o naftnim derivatima u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj52/14) ostvarene su pretpostavke za obavezivanje prometnika n/d na detaljnije izvještavanje o prometovanju n/d da bi se, između ostalog, došlo i do tačnih podataka o ukupno nabavljenim količinama derivata proizvedenih u Rafineriji Bosanski Brod, a koje su konzumirane na području Federacije BiH.

Aktivnosti na uspostavi sistemskog rješavanja unutrašnjih rezervi n/d, tj. dodjeljivanjem statusa „operatora rezervi naftnih derivata „ u Federaciji BiH privrednom društvu „Operator-Terminali Federacije BiH“ d.d. Sarajevo, otpočele su donošenjem Zakona o naftnim derivatima („Službene novine Federacije BiH“, broj52/14) koji je na snazi od 10. 07.2014. godine, kao i uvođenjem takse po litri goriva, kako bi se osiguralo finansiranje, ove, ali i Ugovorom o energetske zajednici JIE, preuzete međunarodne obaveze.

Tabela 19. Potrošnja derivata nafte u Federaciji BiH u 2014. godini i planirana potrošnja u 2015. godini

DERIVATI NAFTE (tona-t)	Plan 2015. godine	Realizacija 2014. godine	Plan 2015. Real. 2014. [%]
A. PROIZVODNJA	0	0	
B. UVOZ I MEĐUENTITETSKA TRGOVINA	920.000	927.058	0,99
B.1. UVOZ-IZVOZ	680.000	683.518	0,99
Gorivo za Otto-motore i mlazne motore	117.000	117.943	0,99
Gorivo za Diesel motore	485.000	488.246	0,99
LUEL	25.000	24.544	1,02
Ostala loživa ulja	14.000	13.907	1,01
Teški derivati	9.000	9.100	0,99
Specijalni proizvodi	30.000	29.778	1,01
B.2. MEĐUENTITETSKA TRGOVINA	240.000	243.540	0,99
Nabavka iz Rafinerije Bosanski Brod	240.000	243.540	
C.POTROŠNJA	920.000	904.924	1,02
Direktni potrošači	92.000	90.492	1,02
Rudnici uglja i ostali ind. objekti	88.560	86.607	1,02
Termoelektrane	3.440	3.885	0,89
DISTRIBUCIJA	828.000	814.432	1,02
(A+B)-C. RAZLIKE	0	22.134	

Izvor:Federalno Ministarstvo energije rudarstva i industrije (FMERI)

4.3. Prirodni gas

Prirodni gas se uvozi iz Ruske Federacije, a uvezene količine se očitavaju u Mjerno-regulacionoj stanici Karakaj (Zvornik). Potrošače Federacije Bosne i Hercegovine snabdjeva "BH – Gas"d.o.o. Sarajevo, a ulazne količine i kontrola kvaliteta se očitavaju u Mjerno-regulacionoj stanici Starić u Kladnju.

Ukupno količine potrošenog prirodnog gasa u Federaciji BiH, u 2014. godini, iznose 156.963 [1000 Sm³]. Od toga, u Zeničko-dobojskom kantonu, ostvarena je potrošnja prirodnog gasa u ukupnoj količini 45.234 [1000 Sm³].

Bitno je napomenuti da u Bosni i Hercegovini, a time ni na području Zeničko-dobojskog kantona, nema proizvodnje prirodnog gasa i sva snabdjevanja zasnovana su na uvozu, i to od jednog snabdjevača /GAZ –Export iz Ruske Federacije/.

Tabela 20. Struktura potrošnje prirodnog gasa u 2014. godini

DIREKTNI POTROŠAČ	Plan 2014. godina [1000 Sm ³]	Realizacija 2014. godina [1000 Sm ³]	Realizacija `14. Plan `14. [%]
"Arcelor Mittal"d.d	52.127	39.248	75,29
Tvornica cementa "Kakanj" d.d	695	461	66,33
"CIMOS" d.d.	280	101	36,07
"IGM"d.o.o.	360	168	46,66
Ukupno potrošači	53.462	39.978	74,77
Distributer"Visokogas"d.d.	6.000	5.256	87,60
Ukupno	59.462	45.234	76,07

Izvor:Federalno Ministarstvo za energiju, rudarstvo i industriju (FMERI)

Tabela 21. Poređenje potrošnje prirodnog gasa po godinama /izražene u [1000 Sm³]/

	Potrošnja (realizovano) 2012. godina	Potrošnja 2013. godina	Potrošnja 2014. godina
Prirodni gas	59.462	49.350	45.275

Tabela 22. Poređenje planiranih i realizovanih količina prirodnog gasa po godinama /izražene u [1000 Sm³]/

	2012. godina		2013. godina		2014. godina	
	Planirano	Realizovano	Planirano	Realizovano	Planirano	Realizovano
Prirodni gas	63.812	59.462	60.998	49.350	59.462	45.275

4.4. Ugalj

U toku 2009. godine Vlada Federacije je donijela Odluku o prijenosu udjela Federacije Bosne i Hercegovine u rudnicima uglja u Federaciji BiH na JP "Elektroprivreda BiH" d.d. Sarajevo u cjelokupnom iznosu, pa je tako sada svaki rudnik uglja na području Kantona Zavisno društvo u okviru JP „Elektroprivreda BiH“ d.d. Sarajevo, sa svim pravima i obavezama navedenog statusa.

U narednoj tabeli dat je pregled planiranih/ostvarenih količina uglja po rudnicima u Kantonu u 2014. godini i plan proizvodnje za 2015. godinu.

Tabela 23. Pregled planiranih i ostvarenih količina uglja

RUDNIK MRKOG UGLJA	2014. godina				2015. godina		Plan '15 Real. '14 [%]
	Planirana proizvod. [t]	Realizovana proizvodnja [t]	Real. '14 Plan '14. [%]	Ostvarena Isporuka TE [t]	Planirana proizvodnja [t]	Plan isporuke TE [t]	
“KAKANJ”	1.210.000	1.099.731,00	90,89	1.094.261,0	1.165.000	1.160.000	105,93
“ZENICA”	419.600	292.026,18	69,60	112.666,8	334.780	165.000	114,64
“BREZA”	500.000	455.520,00	91,10	442.152,0	550.000	520.000	120,74
UKUPNO	2.129.600	1.847.277,18	86,74	1.649.079,8	2.049.780	1.845.000	110,96

Izvor: Rudnici mrkog uglja na području Kantona

Napomena: Proizvodnja uglja je izražena u toni rovnog uglja, a isporučene količine termoelektranama su izražene u tonama komercijalnog uglja.

U ukupnom energetske potencijalu naše zemlje ugalj zauzima veoma značajan udio, u Federaciji Bosne i Hercegovine proizvodnja uglja je osnova za proizvodnju električne energije. Eksploatacione rezerve lignita i mrkog uglja u Federaciji BiH iznose oko 1,37 milijardi tona što je nezamjenljiv energetske potencijal. Dio godišnje proizvodnje, u iznosu 82%, prodaje se JP "Elektroprivreda BiH" d.d. za potrebe termoelektrana u Tuzli i Kaknju.

Planirana proizvodnja uglja na području Kantona u 2014. godini iznosi 2.049.780,0 tona. Realizovana proizvodnja u 2014. godini je iznosila 1.847.277,18 tona rovnog uglja, što znači da je manja za 36.945,82 tona rovnog uglja.

Tabela 24. Upoređivanje proizvodnje uglja [t]

Rudnik mrkog uglja	Proizvodnja 2012. godina	Proizvodnja 2013. godina	Proizvodnja 2014. godina
“KAKANJ”	1.163.977,0	1.079.666,0	1.099.731,00
“ZENICA”	337.214,4	342.442,0	292.026,18
“BREZA”	472.338,8	462.115,0	455.520,00
UKUPNO	1.973.530,0	1.884.223,0	1.847.277,18

Zakon o konsolidaciji rudnika uglja u Federaciji Bosne i Hercegovine prema obračunatim, a neuplaćenim javnim prihodima u periodu od 2009. do 2015. godine objavljen je u „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, broj:81/08 od 22.12.2008.godine. Shodno Zakonu, finansijska konsolidacija obuhvata dug rudnika uglja u Federaciji po osnovu doprinosa za penzijsko i

invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti i poreza na plaću na dan 31.12.2007. godine.

Tabela 25. Pregled stanja obaveza na dan 31.12.2007. godine

Rudnik mrkog uglja	Obaveze za PIO [KM]	Obaveze za zdravstvo [KM]	Obaveze za nezaposlene [KM]	Porez na plaću [KM]	Ukupno [KM]
„KAKANJ“d.o.o.	5.828.476	7.234.712	3.221.114	3.453.304	19.737.606
„ZENICA“d.o.o.	19.393.533	11.420.838	2.685.739	5.557.909	39.058.019
„BREZA“d.o.o.	13.239.092	7.972.723	1.422.621	1.849.179	24.483.615
Ukupno	38.461.101	26.628.273	7.329.474	10.860.392	83.279.240

Finansijska sredstva za namjene konsolidacije obaveza za zdravstvo i obaveza za nezaposlene obezbjeđuje Kanton u periodu od 2009. do 2015. godine i za sva tri rudnika mrkog uglja na području Zeničko-dobojskog kantona na dan 31.12.2007. godine iznose 33.957.747 konvertibilnih maraka.

Tabela 26. Pregled uplaćenih sredstava iz Budžeta Federacije BiH

Vrijednosti iskazane u KM

	ZAKON O FINANSIJSKOJ KONSOLIDACIJI RUDNIKA UGLJA U F BiH -REALIZACIJA ZAKONA AŽURNO STANJE SA POSLJEDNJOM UPLATOM 13.1.2015. godine-									
	NAZIV RUDNIKA	UKUPNA UPLAĆENA SREDSTVA (2009., 2010., 2011. 20112. i 2013.)			UPLATA SREDSTAVA ZA 2014. GODINU			UKUPNA UPLATA (2009., 2010., 2011.,2012. i 2013. i 2014)		
		PIO/MIO	Porez na plaću	UKUPNO	PIO/MIO	Porez na plaću	UKUPNO	PIO/MIO	Porez na plaću	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	RMU"KAKANJ"d.o.o	9.081.328,6	2.134.168,3	11.215.497,0	2.246.712,0	0,00	2.246.712,0	11.328.040,6	2.134.168,3	13.462.209,9
2.	RMU"ZENICA"d.o.o.	18.911.233,0	5.254.889,0	24.166.122,0	1.900.708,0	532.505,5	2.433.213,5	20.811.941,0	5.787.394,5	26.599.335,5
3.	RMU"BREZA"d.o.o.	13.452.293,0	1.864.212,0	15.316.505,0	1.749.587,0	239.529,0	1.989.116,0	15.201.880,0	2.103.741,0	17.305.621,0
	UKUPNO	41.444.854,6	9.254.269,3	50.698.124,0	5.897.007,0	862.034,5	6.687.041,5	47.341.861,6	10.025.303,8	57.367.166,4

Izvor:FMERI-Sektor rudarstva

4.5. Rekapitulacija proizvodnje i potrošnje energenata

Osnovni pokazatelji, prikazani u ovom dijelu Informacije, predstavljaju potrošnju energije i energenata na području Zeničko-dobojskog kantona u 2014. godini u odnosu na planirane energetske potrebe u 2015. godini su slijedeći:

Tabela 27. Pregled i plan energtskih potreba na području Kantona

	Realizacija 2013. godina	Realizacija 2014. godina	<u>Real. '14.</u> <u>Real. '13.</u> [%]	Plan 2015. godina	<u>Plan '15.</u> <u>Real. '14.</u> [%]
Električna energija Proizvodnja	2.411,53[GWh]	2.232,97 [GWh]	92,59	2.604,53 [GWh]	116,63
Električna energija Potrošnja	728.824 [MWh]	709.253 [MWh]	97,31	724.889 [MWh]	102,20
Ugalj	1.884.223,0 [t]	1.847.277,1[t]	98,04	2.049.780,0 [t]	110,96
Prirodni gas	49.350 x 10 ³ Sm ³	45.275 x 10³Sm³	91,74	49.135 x 10 ³ Sm ³	108,52

Izvor: "Elektrodistribucija Zenica" Zenica, rudnici uglja na području Kantona, FMERI;

5. TRGOVINA, UGOSTITELJSTVO I TURIZAM

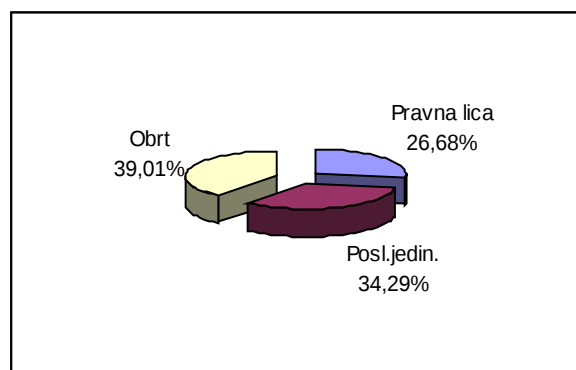
5.1. Opće stanje trgovine

Prema broju registrovanih privrednih subjekata u Zeničko – dobojskom kantonu trgovina predstavlja dominantnu privrednu djelatnost i jedna je od pokretačkih faktora privredne aktivnosti, kao i veoma bitna ekonomska aktivnost s aspekta jačanja konkurentnosti domaće proizvodnje i poticanja izvoza.

Zbog mnogih problema vezanih za pravovremenost i obuhvat prikupljenih podataka, za analizu poslovanja preduzeća iz oblasti trgovine i kreiranje ove Informacije, korišteni su raspoloživi objavljeni podaci Federalnog zavoda za statistiku i podaci iz registara koje vode općine na području Zeničko-dobojskog kantona.

Na području Zeničko-dobojskog kantona, shodno podacima Federalnog zavoda za statistiku objavljenih sredinom 2014. godine, sa 31.12.2013. godine, bilo je registrovano 5.044 privrednih subjekata koji su u skladu sa Klasifikacijom djelatnosti BiH 2010, registrovani za obavljanje djelatnosti iz područja G- trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikla (dalje: trgovine). Od ukupnog broja registrovanih privrednih subjekata 1.346 ili 26,68% su pravna lica, 1.730 ili 34,29% su poslovne jedinice u sastavu pravnih lica, a 1.968 ili 39,01% privrednih subjekata su fizička lica, odnosno obrt.

Grafikon 1. Privredni subjekti iz područja G – trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikla

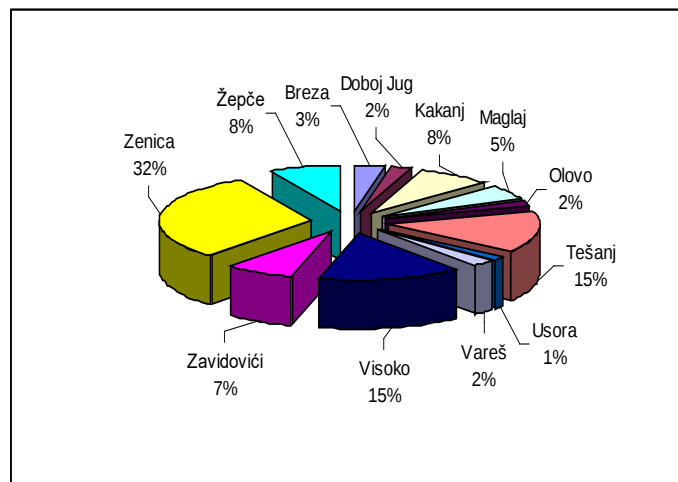

U narednoj tabeli slijedi pregled registriranih privrednih subjekata po općinama Zeničko-dobojskog kantona sa 31.12.2013. godini, te grafički prikaz učešća trgovine shodno općinama u kojima su registrovane, u ukupnom broju registrovanih na području Kantona:

Tabela 28. Pregled registriranih privrednih subjekata po općinama Zeničko-dobojskog kantona

OPĆINA	Pravne osobe	Jedinice u sastavu	Obrt	Ukupno
Breza	34	61	78	173
Doboj Jug	45	37	25	107
Kakanj	91	132	167	390
Maglaj	52	76	138	266
Olovo	24	29	34	87
Tešanj	230	226	292	748
Usora	37	17	16	70
Vareš	10	39	69	118
Visoko	207	234	332	773
Zavidovići	82	119	161	362
Zenica	427	600	543	1.570
Žepče	107	160	113	380
Zeničko-dobojski kanton	1.346	1.730	1.968	5.044

Grafikon 2. Prikaz učešća trgovine shodno općinama u kojima su registrovane

S obzirom da u momentu izrade ove Informacije nije bilo objavljenih podataka Federalnog zavoda za statistiku o broju registrovanih subjekata iz područja G - trgovina na veliko i na malo za 2014. godinu, u narednoj tabeli dati su samo podaci iz Registra trgovačkih radnji koje vode nadležne općinske službe, te broj trgovačkih radnji (TR) po pojedinim općinama u 2014. godini je sljedeći:

Tabela 29. Broj trgovačkih radnji po općinama Kantona

OPĆINA	Broj TR u 2013. godini	Broj TR u 2014. godini	Broj upisanih TR u toku 2014. godine	Broj brisanih TR u toku 2014. godine
Breza	94	87	1	8
Doboj Jug	19	19	1	1
Kakanj	125	116	15	13
Maglaj	117	110	13	20
Olovo	57	54	1	4
Tešanj	442	457	15	21
Usora	11	10	1	2
Vareš	39	33	0	6
Visoko	322	305	6	23
Zavidovići	95	103	12	18
Zenica	534	508	53	66
Žepče	51	56	6	16
Zeničko-dobojski kanton	1.906	1.858	124	198

Iz navedene tabele se vidi da je najveći broj trgovačkih radnji registrovan na području općine Zenica, a zatim slijede općina Tešanj i općina Visoko. U toku 2014. godine iz registra je brisano 198 trgovačkih radnji, i više je u odnosu na 2013. godinu, te se uglavnom odnosi na brisanje po zahtjevu stranke.

Prema podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH, objavljenim u drugoj polovini 2014. godine, prosječan broj zaposlenih u trgovini tokom 2013. godine je 9.475 uposlenih, što u odnosu na broj registrovanih privrednih subjekata iznosi 1,87 uposlena po registrovanom subjektu, a prosječna neto plaća je iznosila 491,00 KM. Ukupan promet u trgovini, prema istim podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH, u toku 2013. godine iznosio je 1.803.784.000 i manji je u odnosu na 2012. godinu.

Broj zaposlenih u trgovini tokom 2014. godine je 9.607 i veći je za 1,39% u odnosu na 2013. godinu, a prosječna neto plaća je iznosila 498,00 KM. U toku 2014. godine ostvaren je ukupan promet u iznosu od 1.903.912.000 KM bez PDV-a i veći je u odnosu na prethodnu godinu za 100.128.000 KM.

Tržište je relativno dobro snabdjeveno, naročito proizvodima iz uvoza, kako iz razloga liberalizacije trgovine, tako i razgranate mreže trgovačkih lanaca stranih osnivača.

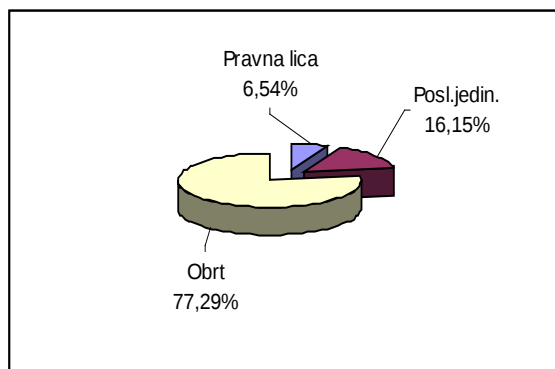
5.2. Opće stanje ugostiteljstva i turizma

Na stanje u oblasti turističko-ugostiteljske djelatnosti za 2014. godinu, pored jakog uticaja posljedica globalne ekonomske i finansijske krize, uticaj su imale i posljedice katastrofalnih poplava koje su se tokom 2014. godine desile u Zeničko-dobojskom kantonu.

Statistički gledano, praćenje razvoja ugostiteljske i turističke djelatnosti vrši se kroz praćenje prometa u ugostiteljstvu, broja posjeta, odnosno dolazaka koji su evidentirani od strane ugostiteljskih objekata koji pružaju usluge smještaja i broja ostvarenih noćenja domaćih i stranih turista.

Na području Zeničko-dobojskog kantona, shodno podacima Federalnog zavoda za statistiku objavljenih sredinom 2014. godine, sa 31.12.2013. godine, bilo je registrovano 1.405 privrednih subjekata koji su registrovani za obavljanje ugostiteljske djelatnosti. Od ukupnog broja registrovanih privrednih subjekata 92 ili 6,54% su pravna lica, 227 ili 16,15% su poslovne jedinice u sastavu pravnih lica, a 1.086 ili 77,29% privrednih subjekata su fizička lica, odnosno obrt.

Grafikon 3. *Privredni subjekti iz područja I – djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)*

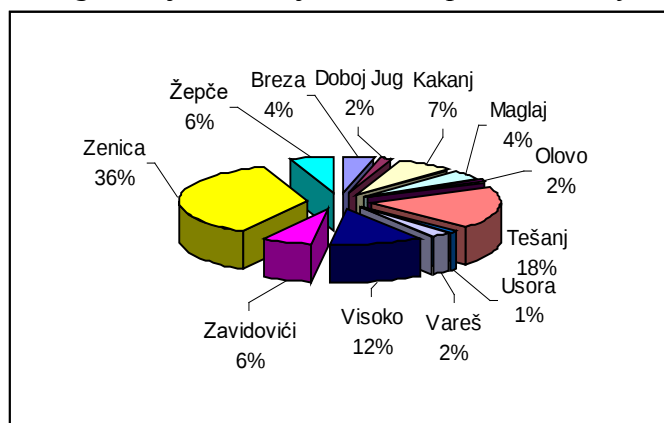
Kao i kod trgovine u momentu izrade ove Informacije nije bilo objavljenih podataka Federalnog zavoda za statistiku o broju registrovanih subjekata iz područja I – Djelatnost pružanja smještaja te priprema i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) za 2014. godinu, u narednoj tabeli dati su samo podaci iz registra koje vode nadležne općinske službe, te broj ugostiteljskih radnji (UR) po pojedinim općinama u 2014. godini, te grafički prikaz učešća ugostiteljskih radnji sa 31.12.2014. godine shodno općinama u kojima su registrovane, u ukupnom broju registrovanih na području Kantona:

Tabela 30. *Broj ugostiteljskih radnji po općinama Kantona*

OPĆINA	Broj UR u 2013. godini	Broj UR u 2014. godini	Broj upisanih UR u toku 2014. godine	Broj brisanih UR u toku 2014. godine
1.	2.	3.	4.	5.
Breza	45	44	4	5
Doboj Jug	18	18	0	0
Kakanj	82	81	17	14
Maglaj	49	47	6	8
Olovo	24	21	1	4
Tešanj	199	212	13	12
Usora	17	14	2	5

1.	2.	3.	4.	5.
Vareš	26	28	2	5
Visoko	111	134	35	12
Zavidovići	66	68	18	18
Zenica	413	415	48	46
Žepče	45	64	11	14
Zeničko-dobojski kanton	1.095	1.146	157	143

Grafikon 4. Prikaz učešća ugostiteljskih radnji shodno općinama u kojima su registrovane

Prema podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH, prosječan broj zaposlenih u ugostiteljstvu (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) tokom 2014. godine je 2.888 uposlenih, što je 4,14% u odnosu na ukupan broj zaposlenih u Zeničko-dobojskom kantonu, a za 14,87% je viši u odnosu na broj zaposlenih u 2013. godini.

Prosječna neto plata uposlenih u ovom sektoru u 2014. godini je iznosila 437,00 KM i nalazi se među najnižim plaćama u Zeničko-dobojskom kantonu, a što naročito utiče na kvalitet usluga koje uposleni pružaju.

Ukupan promet u ugostiteljstvu, u toku 2014. godine iznosio je 11.533.924 i znatno je veći u odnosu na 2013. godinu, a naročito povećanje prometa je kod pružanja usluga u restoranima (73,50%).

Na području Zeničko-dobojskog kantona je 43 kategorisanih ugostiteljskih objekata za smještaj sa osnovnim kapacitetom oko 1500 ležaja. Analizirajući podatke iz tabele može se uočiti da na području Zeničko-dobojskog kantona preovladavaju smještajni objekti vrste "motel", dok je jedanaest ugostiteljskih objekata vrste "hotel", od čega su samo dva objekta razvrstana u kategoriju koja se obilježava sa 4 zvjezdice. Ukoliko se uzme u obzir i činjenica da je do 2011. godine kategorizacija ugostiteljskih objekata za smještaj vršena u skladu sa Pravilnikom o razvrstavanju, minimalnim uvjetima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz 1996. godine i da je isti dosta zastario, može se zaključiti da je nivo kvaliteta smještajnih objekata i usluga koje isti pružaju na veoma niskom nivou.

U toku 2014. godine Ministarstvo za privredu izvršilo je kategorizaciju jednog ugostiteljskog objekta koji pruža uslugu smještaja i to:

Tabela 3. Kategorisani objekti u 2014. godini

Podnosilac zahtjeva		Adresa ugostiteljskog objekta	Vrsta i naziv ugostiteljskog objekta	Kategorija za koju je izdato rješenje
I Općina ŽEPČE				
1.	"Henkoprom" d.o.o. Žepče	Golubinja b.b., Žepče	Motel "HANOVI"	-tri zvjezdice

U narednoj tabeli dajemo pregled registrovanih ugostiteljskih objekata za smještaj prema vrsti objekta i općinama Zeničko-dobojskog kantona:

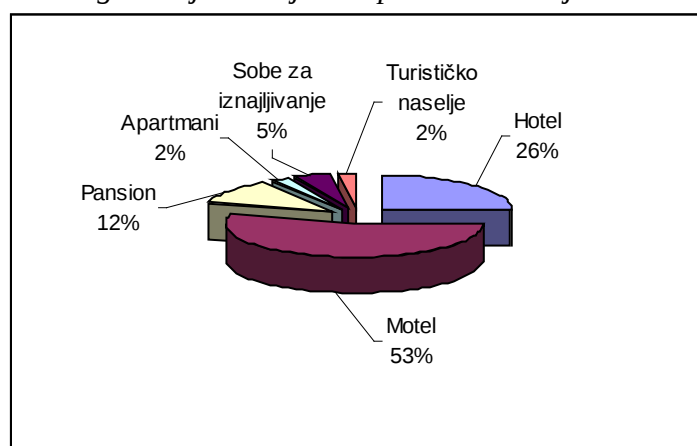
Tabela 32. Registrovani ugostiteljski objekti za smještaj prema vrsti objekta i općinama Kantona

Red. broj	OPĆINA	Hotel	Motel	Pansion	Prenočište	Apartmani	Kamp	Sobe za iznajmljivanje	Seosko domaćinstvo	Gostionica sa prenočištem	Turističko naselje	UKUPNO
1.	Breza		1									1
2.	Doboj Jug		1									1
3.	Kakanj	1	1	2							1	5
4.	Maglaj	1	1			1						3
5.	Olovo	1	2					1				4
6.	Tešanj	1	8									9
7.	Usora	1	2									3
8.	Vareš		1									1
9.	Visoko	2	1	1								4
10.	Zavidovići											0
11.	Zenica	4	3	2				1				10
12.	Žepče		2									2
Zeničko-dobojski kanton		11	23	5	0	1	0	2	0	0	1	43

Analizirajući broj i vrstu smještajnih objekata po općinama Kantona (tabela gore) vidljivo je da općina Zavidovići jedina nema registrovan i kategorisan objekat u kojima se pružaju usluge smještaja, dok je najveći broj istih u općinama Zenica i Tešanj.

Kada su u pitanju ugostiteljski objekti u kojima se pružaju usluge smještaja prema vrsti ugostiteljskog objekta nema objekata vrste prenočište, kamp, seosko domaćinstvo i gostionica sa prenočištem, a struktura izgleda ovako:

Grafikon 5. Zastupljenost ugostiteljskih objekata prema vrsti objekta

Zeničko-dobojski kanton je u toku 2014. godine posjetilo 19.242 turista, a što je u odnosu na 2013. godinu više za 1174 turista, odnosno 6,49%, i to za 15 domaćih, a 1.159 stranih turista više. Potrebno je naglasiti da iskazan broj dolazaka turista predstavlja broj dolazaka turista koji su koristili usluge smještaja u smještajnim objektima na području Kantona.

Tabela 33. Dolasci i noćenja turista u toku 2014. godine u ZDK

Turisti	Dolasci turista 2014. godina	Noćenje turista 2014 godina
Domaći	8.276	13.004
Strani	10.966	25.754
Ukupno	19.242	38.758

Tabela 34. Dolasci i noćenja turista po vrstama objekata

Po vrstama objekata	Dolasci turista 2014 godina	Noćenje turista 2014 godina
Hoteli i sličan smještaj	19.036	37.596
Odmarališta i slični objekti za kraći odmor	206	1.162
Ukupno	19.242	38.758

Tabela 35. Dolasci i noćenja domaćih turista po vrstama objekata

Po vrstama objekata	Dolasci turista 2014 godina	Noćenje turista 2014 godina
Hoteli i sličan smještaj	8.238	12.894
Odmarališta i slični objekti za kraći odmor	38	110
Ukupno	8.276	13.004

Tabela 36. Dolasci i noćenja stranih turista po vrstama objekata

Po vrstama objekata	Dolasci turista 2014 godina	Noćenje turista 2014 godina
Hoteli i sličan smještaj	10.798	24.702
Odmarališta i slični objekti za kraći odmor	168	1.052
Ukupno	10.966	25.754

Iz navedenih tabela vidljivo je da se više od 90% prometa odvija preko hotela i sličnog smještaja. Postoje čvrste indicije o podcijenjenosti podataka o broju dolazaka i noćenja turista, te ostvarenog turističkog prometa. Razlog odstupanja stvarnih od zvaničnih pokazatelja se može tražiti u učešću neformalnog sektora u ukupnim turističkim dešavanjima.

U sljedećoj tabeli dajemo prikaz stranih turista i noćenja po zemljama iz kojih dolaze i iz iste je evidentno da najveći broj turista dolazi iz zemalja okruženja Hrvatska, Srbija i Slovenija, a od ostalih prednjače posjetioci iz Njemačke, Turska, Francuska i Holandija:

Tabela 37. Broj stranih turista shodno zemlji iz koje dolaze

Turisti i noćenja po zemljama iz kojih dolaze	Dolasci turista	Noćenje turista
1.	2.	3.
Albanija	50	87
Austrija	415	678
Belgija	212	489
Bugarska	59	97
Crna Gora	157	249
Češka	238	467
Danska	71	302
Finska	17	33
Francuska	289	1.291
Grčka	25	54
Holandija/Nizozemska	404	1.226
Hrvatska	2.517	5.307
Irska	12	46
Island	3	7
Italija	615	1.062

Turisti i noćenja po zemljama iz kojih dolaze	Dolasci turista	Noćenje turista
1.	2.	3.
Slovenija	1.163	1.599
Srbija	874	1.390
Španija	76	270
Švicarska	161	362
Švedska	160	409
Turska	411	1.788
UK	191	720
Ukrajina	37	51
Ostale europske zemlje	40	65
Egipat	27	6
Ostale afričke zemlje	24	92
Kanada	31	63
SAD	122	338

1.	2.	3.
Kipar	51	140
Latvija	6	8
Litvanija	14	28
Luksemburg	9	13
Mađarska	226	282
Makedonija	161	269
Malta	15	16
Norveška	102	267
Njemačka	989	2.920
Poljska	168	462
Portugal	35	72
Rumunija	130	435
Rusija	21	40
Rusija	139	165

1.	2.	3.
Ostale sjeverno-američke zemlje ili teritorije	14	14
Brazil	2	2
Ostale zemlje Južne ili Srednje Amerike	2	8
Indija	19	138
Izrael	3	4
Japan	7	46
Južna Koreja	3	18
Kuvajt	122	316
Kina	56	214
Saudijska Arabija	18	25
Ostale azijske zemlje	171	913
Australija	68	222
Novi Zeland	6	106
Ostale zemlje ili teritorije Okeanije	8	8

Prosječna dužina boravka turista na području Zeničko-dobojskog kantona u 2014. godini iznosi 2,01 dana i u blagom je padu u odnosu na 2013. godinu, a isto ukazuje na to da se turistički potencijali ovog Kantona još uvijek nedovoljno koriste, što nameće kao zadatak aktivnosti na unapređenju i poboljšanju turističke ponude ovog Kantona i promociji iste.

6. PODUZETNIŠTVO I MALA I SREDNJA PREDUZEĆA (MSP)

6.1. Uvod

Poduzetništvo je spremnost pojedinca ili više partnera da uz određeno ulaganje kapitala i preuzimanje rizika uđe u poslovni poduhvat sa ciljem stvaranja profita. To je način privrednog djelovanja u kojem poduzetnik odlučuje što, kako i za koga stvoriti i na tržištu realizirati ulazeći u poduzetnički pothvat na svoj trošak i rizik s ciljem sticanja dobiti.

Često se pojam poduzetništvo povezuje sa upravljanjem malim obrtima, preduzećima, ali neki autori proširuju mu važenje i na velike organizacije.

Bit poduzetništva je u stalnom traženju novih ideja, maštovitosti u pronalaženju novih mogućnosti u poslovanju, pouzdanoj intuiciji i procjeni, te vještini i borbenosti.

Razvijanje poduzetničkog duha se odnosi na stvaranje uvjeta u kojima ljudi mogu da: budu inovativni, rješavaju problem, razmišljaju pozitivno, prave nove prilike, budu samomotivirani, razmišljaju kritički, budu proaktivni, stvaraju nove ideje, pronalaze rješenja i izazivaju postavljene norme.

Osnovna podrška razvijanja poduzetništva je poduzetnička infrastruktura koju čine:

- konsultantski subjekti – agencije,
- finansijski subjekti,
- poslovno-poduzetničke zone,
- poduzetnički inkubatori itd.

6.1.1. Konsultantski subjekti – agencije

U nastojanju da se prevaziđu brojni socijalni i ekonomski problemi sa kojima se Bosna i Hercegovina suočila u poslijeratnom periodu, lokalna zajednica je uz podršku međunarodne zajednice pokrenula inicijativu za oporavak i stimuliranje ekonomskog razvoja. Rezultat ove inicijative je pokretanje procesa ekonomske regionalizacije, osnivanjem regionalnih razvojnih agencija. Regionalne razvojne agencije su ključni sudionici u izradi i provedbi strategija za ekonomski razvoj na lokalnom nivou. Tamo gdje postoje regionalne razvojne agencije, postoji i institucionalni okvir za povezivanje niza djelatnosti i za dovođenje istih u vezu sa raznovrsnim zajedničkim ciljevima oko kojih su se zainteresirane strane usaglasile.

Među zainteresirane strane spadaju: lokalne vlasti, mjesne zajednice, privredne komore i udruženja poslodavaca, istraživačke i obrazovne institucije, lokalne razvojne organizacije, nevladine organizacije, pružatelji poslovnih usluga, organizacije tržišta rada, sindikati, itd.

Na području Zeničko-dobojskog kantona egzistira Regionalna razvojna agencija (REZ) koja djeluje u regiji Centralna BiH unutar Bosne i Hercegovine. Osnovana je u maju/svibnju 2004. godine. Platforma za osnivanje Agencije je partnerstvo vladinih i nevladinih institucija. Osnivači su 15 općina, 2 kantona, 15 poslovnih udruženja, 1 mikrokreditna organizacija.

Aktivnosti REZ Agencije mogu se svrstati u dvije glavne skupine:

- aktivnosti koje se odnose na identificirane potrebe općina, gdje prevladava potreba za daljnjom izgradnjom kapaciteta za razvoj projekata, apsorpciju fondova, promociju i razvoj poslovne infrastrukture, te

- potporu razvoju malih i srednjih preduzeća kroz pružanje konsultantskih usluga, uspostavljanje poslovnih veza, podršku izvozu i ulaganjima, kao i promociju.

Na području Zeničko-dobojskog kantona potpisan je Sporazuma o osnivanju Mreže lokalnih agencija. Osnivači Mreže su: Razvojna agencija Žepče RAŽ, Agencija za ekonomski razvoj Zenica ZEDA, Razvojna agencija Zavidovići RAZ i Agencija za razvoj

Općine Tešanj TRA. Cilj osnivanja Mreže je da međusobno uveže sve instrumente ekonomskog razvoja i poveže postojeću lokalnu i regionalnu infrastrukturu u cilju održivog ekonomskog razvoja lokalnih zajednica, Kantona i države.

Vlada Zeničko-dobojskog kantona potiče i podupire razvoj na cijelom području kantona, a razvojne agencije smatra inicijatorom i kreatorom razvoja u općinama.

6.1.2. Finansijski subjekti

Finansijski subjekti koji daju podršku razvijanja poduzetništva su:

- komercijalne banke,
- mikrokreditne organizacije,
- kreditno-garancijski fond Vlade Zeničko-dobojskog kantona (KGF),
- poticaji Vlade Zeničko-dobojskog kantona itd.

Kreditno-garancijski fond Vlade Zeničko-dobojskog kantona je jedan od finansijskih subjekata koji daju podršku razvijanja poduzetništva preko izuzetno povoljnih kredita.

Korisnici ovih kredita mogu biti privredna društva koja se bave proizvodnom ili proizvodno-uslužnom djelatnošću. Sredstva iz kredita se mogu koristiti za nabavku mašina, opreme i dijelova, te za tehnološka unapređenja.

Ministarstvo za privredu je na osnovu Odluka Vlade Kantona, Kriterija i Javnih poziva za svaki poticaj pojedinačno provelo dodjelu poticaja.

Osnovni kriteriji su jedinstveni za sve vrste poticaja, a odnose se na uredno izmirivanje: poreza, uključujući i indirektne, te doprinosa (zdravstveno, penziono osiguranje).

Posebni kriteriji su vezani za vrstu poticaja, a odnose se na: odobrenje za upotrebu objekta, certifikat za uveden međunarodni standard, potpisan ugovor za investicijske kredite sa dokazima o urednom vraćanju glavnice i kamata, dokaze o realiziranoj investiciji i drugo.

Realizacija svih poticaja ima karakter refundacije, odnosno poticaja nakon realizacije aktivnosti po kriterijima. Ovaj metod garantuje potpuno postizanje ciljeva i efekata poticaja.

U periodu od 2005 do 2013.godine, Ministarstvo za privredu je podržalo 351 privredni subjekt sa 631 poticaja u iznosu od 10.757.797,90 KM. U 2014.godini planirana sredstva za poticaje su preusmjerena za pomoć privrednim subjektima koja su pretrpila štete u prošlogodišnjim poplavama.

6.1.3. Poslovno-poduzetničke zone

Osnovna infrastruktura za podršku maloj privredi su poslovno-poduzetničke zone.

Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona, je dala, iz sredstva dobivenih od koncesija, poticaje za bržu izgradnju poslovnih-poduzetničkih zona u funkciji bržeg razvoja poduzetništva: u 2010.god. 457.040,83 KM, u 2011.god. 536.761,36 KM a u 2012.god. 399.236,56 KM, u 2013.god. 331.151,87 KM, u 2014.god. 0 (nije bilo ulaganja zbog poplava), što je ukupno 1,724.196,57 KM, (Tabela 38, 39, 40, 41) i ima za cilj:

- Pružanje potpore poduzetnicima za lakšom izgradnjom poslovnog prostora na potpuno infrastrukturno opremljenom zemljištu,
- Osnivanje novih privrednih subjekata,
- Poticanje izvozne konkurentnosti i privlačenje stranih ulaganja,
- Stvaranje preduslova za razvoj male i srednje privrede, te otvaranje novih radnih mjesta,
- Promocija direktnih investicija tehnološke politike, te partnerstva javnog i privatnog sektora,
- Davanje pogodnosti poduzetnicima,
- Razvoj lokalne zajednice kantona i općina.

Tabela 38. GODINA 2010.

Red. br.	Naziv zone	Općina	Iznos (KM)
1.	Projektna dokumentacija za poslovno-poduzetničku zonu „Vrtlište I“	Kakanj	19.072,52
2.	Izgradnja infrastrukturnih objekata poslovno-poduzetničke zone „Vrtlište II“	Kakanj	230.703,09
3.	Izgradnja infrastrukturnih objekata poslovno-poduzetničke zone „Vila Tešanj“	Tešanj	56.856,93
4.	Projektna dokumentacija za poslovno-poduzetničku „Vila Tešanj“	Tešanj	2.970,63
5.	Izgradnja infrastrukturnih objekata poslovno-poduzetničku zone „Matuzići“	Doboj Jug	147.437,66
		UKUPNO:	457.040,83

Tabela 39. GODINA 2011.

Red. br.	Naziv zone	Općina	Iznos (KM)
1.	Poslovna-poduzetnička zona Ekonomija - Batvice	Zavidovići	71.588,34
2.	Izgradnja poslovno-poduzetničke zone "Matuzići" Korak 2- Faza II	Doboj Jug	124.062,32
3.	Izgradnja poslovno-poduzetničke zone "Bukva-Vila" Korak 2-FazaII	Tešanj	133.446,30
4.	Poslovno-poduzetnička zona Ekonomija - Batvice (Korak 1- Faza II)	Zavidovići	91.545,10
5.	Poslovno-poduzetnička zona "Žabljak" (Korak 1. i 2.- Faza II)	Usora	116.119,30
		UKUPNO:	536.761,36

Tabela 40. GODINA 2012.

Red. br.	Naziv zone	Općina	Iznos (KM)
1.	Poslovana zona Žepče (faza I)	Žepče	129.920,00
2.	Poslovana zona Žepče (faza II)	Žepče	150.000,00
3.	Poslovana zona Zavidovići	Zavidovići	150.000,00
		UKUPNO:	399.236,56

Tabela 4. GODINA 2013.

Red. br.	Naziv zone	Općina	Iznos (KM)
1.	Poslovno-poduzetničku zonu „Vrtlište“	Kakanj	31.151,87
2.	Poslovana zona “Glinište”	Tešanj	300.000,00
		UKUPNO:	331.151,87

GODINA 2014. –Nije bilo

6.1.4. Poduzetnički inkubator

Poduzetnički inkubator predstavlja «dom» za uzgajanje novih preduzeća koji svim potencijalnim poduzetnicima čiji poslovni plan obećava realne mogućnosti razvoja, obezbjeđuje povoljne uslove rada, početne prostorije, administrativnu poslovnu podršku, savjetovanje i drugu pomoć, kako bi u 3-4 godine razvili preduzeće, sposobno da pod tržišnim uslovima uspješno radi.

Dakle, to su sistemi kojima je svrha uspostavljanje poslovne infrastrukture koja služi privrednim subjektima da u što kraćem vremenu postanu tržišno aktivni, te profitabilni.

Korisnici Inkubatora mogu postati sva lica koja obavljaju ili imaju namjeru da obavljaju privrednu djelatnost osim proizvodnje hrane, trgovine i ugostiteljstva, pod uslovom da je prostor kojim Inkubator raspolaže pogodan za obavljanje te djelatnosti svojom veličinom i funkcionalnošću.

Veličina dodijeljenog prostora ovisi o opravdano iskazanim potrebama korisnika obrazloženim biznis planom. Registracija korisnika ne može biti starija od 12 mjeseci u momentu donošenja odluke o prijemu. Izuzetak su korisnici čija registracija je starija od 12 mjeseci ako u inkubatoru žele implementirati novi projekat ili proširiti postojeći uz zaposlenje nove radne

Poduzetnički inkubatori okupljaju male poduzetnike koji tek počinju poslovati ili su u fazi rasta i razvoja i nemaju vlastiti prostor. Upravo inkubatori omogućuju poduzetnicima korištenje poslovnog prostora po vrlo povoljnim uslovima (bez najamnine ili uz smanjenu najamninu) ograničen broj godina. Osim poslovnog prostora, korisnicima su na raspolaganju poslovna infrastruktura, intelektualne i poslovne usluge i dr. U razdoblju inkubacije nakon čega bi trebali postati samostalni i prepustiti mjesto u inkubatoru drugom preduzeću.

Na području Zeničko-dobojskog kantona inkubatori su formirani uz finansijsku pomoć Ministarstvo za privredu u Zenici, Zavidovičima i Žepču.

6.2. Mala i srednja preduzeća (MSP)

Malo i srednje poduzetništvo čine najvitalniji i značajan segment privrednog i jedinstvenog prostora Zeničko-dobojskog kantona. Od ukupnog broja uposlenih u sektoru MSP-a uposleno je 65-70% uposlenika. Struktura MSP-a je nepovoljna, premalo je proizvodnih MSP-a, uvoz je veći od izvoza, a stopa neuposlenih procjenjuje se do 40%. S obzirom na potencijal, prirodne i radom stvorene resurse, otvara se realna šansa za razvitak novih MSP-a, a prioritetno proizvodnih.

Prema Zakona o poticaju razvoja male privrede ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj:19/06), propisano je da malu privredu čine subjekti male privrede, fizička i pravna lica, koja trajno obavljaju zakonom dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dohotka odnosno dobiti, uključujući samoupošljavanje i obiteljske poslove povezane sa obrtom i drugim djelatnostima, registrovani kod nadležnog organa, bez obzira na oblik organizovanja i koji:

- su samostalni u poslovanju,
- upošljavaju godišnje manje od 250 lica i
- ostvaruju godišnji promet do 40 miliona KM i/ili čija godišnja bilansa stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Prema veličini, u smislu ovog Zakona, razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti male privrede pri čemu:

- Mikro subjekti male privrede su fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 400.000 KM,
- Mali subjekti male privrede su fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi četiri miliona KM i
- Srednji subjekti male privrede su fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 250 lica, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona KM i/ili čiji godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Prema Zakona o računovodstvu i reviziji u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj:83/09), pravna lica u smislu ovog zakona, razvrstavaju se na mala, srednja i velika, zavisno od pokazatelja utvrđenih na dan sastavljanja finansijskih izvještaja u poslovnoj godini, prema sljedećim kriterijima:

- visina prihoda,
- vrijednost imovine,

- prosječan broj zaposlenika u toku poslovne godine.

Mala pravna lica su ona koja ispunjavaju najmanje dva od sljedećih uslova:

- prosječan broj zaposlenih je manji od 50,
- prosječna vrijednost poslovne imovine na kraju poslovne godine je manja od 1,000.000,00 KM,
- ukupan godišnji prihod je manji od 2,000.000,00 KM.

Srednja pravna lica su ona koja na dan sastavljanja finansijskih izvještaja ispunjavaju najmanje dva od sljedećih uslova:

- prosječan broj zaposlenih u toku godine je od 50 do 250,
- prosječna vrijednost poslovne imovine na kraju poslovne godine iznosi od 1,000.000,00 KM do 4,000.000,00 KM,
- ukupan godišnji prihod iznosi od 2,000.000,00 KM do 8,000.000,00 KM.

U srednja pravna lica razvrstavaju se i ona čije vrijednosti su veće od gornjeg iznosa jednog od uslova iz stava 3.

Velika pravna lica su ona koja prelaze gornje vrijednosti iz najmanje dva uslova iz stava 3.

U kategoriju malih i srednjih preduzeća treba uvrstiti i obrte (samostalna privredna djelatnost). Oni bi, u smislu preporuka Evropske komisije spadali u mikro poduzeća, premda oni u Federaciji BiH, u formalno-pravnom smislu nisu preduzeća.

NAPOMENA:

DA BI "INFORMACIJA O STANJU PRIVREDE NA PODRUČJU ZENIČKO - DOBOJSKOG KANTONA ZA 2014. GODINU SA POSEBNIM OSVRTOM NA STANJE PODUZETNIŠTVA" bila potpuna, potrebno je koristiti podatke: "Informacionog sistema registra malih i srednjih preduzeća (ISR–MSP)" koje je izdalo Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta, a koji objedinjuje skup podataka iz tri izvora: AFIP/FIP, PU i Sud BiH za Zeničko-dobojski kanton. Na žalost, Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta, za ovu godinu još uvijek nije potpisalo Ugovor sa softverskom firmom koja je obrađivala ove podatke, te nam oni nisu dostupni.

7. OSNOVNI FINANCIJSKI REZULTATI

Prema obrađenim Bilansom stanja i Bilansom uspjeha za ukupno 2.502 preduzeća, iz područja djelatnosti od A do O – Standardne klasifikacije djelatnosti, mogu se izvoditi razni zaključci, zavisno od fokusa posmatranja pojedinih pokazatelja.

U tabeli broj 42 dat je pregled nekoliko bitnih odnosno osnovnih finansijskih pokazatelja za svih 2.502 preduzeća iz Zeničko-dobojskog kantona.

U tabeli broj 43 dat je pregled nekoliko bitnih finansijskih pokazatelja (kapital i obaveze) za privredne subjekte iz područja djelatnosti C, D, E, G i H.

Iz narednih tabela evidentno je da su 2.502 privredna subjekta u 2014. godini ostvarila

- ukupan prihod viši za 3,47 % u odnosu na 2013. godinu;
- ukupan rashod veći za 2,85 % u odnosu na 2013. godinu;
- neto dobit veća za 33,15 % u odnosu na 2013. godinu;
- gubitak veći za 31,99 % u odnosu na 2013. godinu;
- akumuliranu dobit veću za 50,8 %, te
- akumulirani gubitak veći za 64,84 %.

Tabela 42. Osnovni finansijski rezultati u 2014. godini sa trendom u odnosu na 2013. godinu

OPIS DJELATNOSTI	BROJ FIRMI	UKUPAN PRIHOD-2014	INDEX 14/13	UKUPNI RASHODI 2014	INDEX 14/13	NETO DOBIT ZA PERIOD 2014	INDEX 14/13	GUBITAK ZA PERIOD 2014	INDEX 14/13	AKUMUL. DOBIT -2014	INDEX 14/13	AKUMUL. GUBITAK 2014	INDEX 14/13
UKUPNO:	2.502	5.617.324.720	103,5	5.472.265.798	102,9	263.414.757	133,2	117.679.139	131,99	6.033.384	150,8	2.797.487	164,8
A-POLJOPRIVREDA, LOV I ŠUMARSTVO	75	81.724.892	109,9	84.755.772	117,5	2.470.016	74,99	5.807.837	600	72	100	113.541	644,3
B-RIBARSTVO	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C-RUDARSTVO	17	146.739.110	87,34	192.483.692	106,1	785.777	224,4	46.511.561	336,33	0	0	0	0
D-PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	563	2.181.956.191	103,9	2.101.633.893	102,8	109.182.391	125,5	28.700.063	88,51	870.346	0	0	0
E-SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM	25	56.038.498	90,87	56.707.828	100,7	611.520	11,22	1.280.850	1.399,74	22.545	140,4	0	0
F-GRAĐEVINARSTVO	182	183.264.850	113,4	176.563.369	108,1	12.789.660	283,4	5.209.196	82,67	101.126	76,5	0	0
G-TRG.NA VEL.I MALO;POP.MOT.VOZ.I MOTC.I PR.	881	1.981.114.077	104	1.930.640.508	103,4	67.669.499	115,8	17.522.762	93,82	701.994	100,2	2.522.087	150,2
H-UGOSTITELJSTVO	51	13.986.892	113	14.613.815	119,3	460.664	81,63	1.087.587	249,63	0	0	0	0
I-SAOBRAĆAJ, SKLADIŠTENJE I VEZE	235	291.403.755	112	278.093.434	107	16.183.121	142,4	2.812.224	25,74	0	0	161.859	0
J-FINANSIJSKO POSREDOVANJE	7	603.569	101,1	539.722	96,83	88.754	180,7	24.907	267,84	0	0	0	0
K-POSLOVANJE NEKRETNINAMA, IZNAJMLJIVANJE I	271	496.443.055	98,3	452.156.195	93,39	46.897.595	207,8	2.381.951	152,62	4.337.301	137,6	0	0
M-OBRAZOVANJE	68	5.480.782	103,8	5.273.214	98,34	390.423	142,8	183.571	51,96	0	0	0	0
N-ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	62	126.544.440	95,67	128.619.424	96,32	2.451.072	192,2	4.562.042	180,15	0	0	0	0
O-OSTALE JAVNE, DRUSTVENE, SOCIJALNE I LIČNE	63	52.024.609	123,3	50.184.932	123,9	3.434.265	125,6	1.594.588	151,41	0	0	0	0

Tabela 43. Ostvareni financijski rezultati (kapital i obaveze) za privredne subjekte iz Zeničko-dobojskog kantona iz područja djelatnost C, D, E, G i H

OPIS DJELATNOSTI	BROJ FIRMI	OSNOVNI KAPITAL 2014	INDEX 14/13	KRA TKOR. FINANS. OBAVEZ- 2014	INDEX 14/13	DUGOROČ. OBAVEZE 2014	INDEX 14/13	OBAVEZE ZA PDV 2014	INDEX 14/13	OBAVEZE ZA OSTALE POREZE I DR.-2014	INDEX 14/13	OBAV. ZA POREZ NA DOBIT 2014	INDEX 14/13
UKUPNO:	2.502	2.026.297.882	102,2	653.824.874	109,8	83.064.615	118,3	21.267.145	116,3	41.320.952	101,55	8.989.644	135,6
C-RUDARSTVO	17	345.047.040	111,8	13.301.270	112,5	34.596.495	149,7	4.473.590	154,6	10.878.061	121,67	2.168.896	122,4
D-PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	563	1.018.867.691	101,4	301.169.520	106,4	634.737	78,79	300.080	86,53	1.078.593	95,95	30.165	370,4
E-SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM	25	79.347.007	96,09	4.845.603	131,78	634.737	78,79	300.080	86,53	1.078.593	95,95	30.165	370,44
G-TRG.NA VEL.I MALO;POP.MOT. VOZ.I MOTOC.I PR.	881	234.813.078	93,92	185.318.576	112,4	19.679.667	95,77	7.236.729	92,98	12.736.618	90,75	4.021.602	134
H- UGOSTITELJSTVO	51	14.994.430	95,33	2.196.594	111,4	380.356	80,97	215.830	122,3	135.345	134,45	28.918	71,09

8. REKAPITULACIJA

Na osnovu prethodnog dijela ove informacije donosimo rekapitulaciju osnovnih pokazatelja komparativnih stanja privrede Zeničko-dobojskog kantona za protekli period.

Tabela 44. Rekapitulacija pokazatelja i trendova

Pokazatelji stanja	14/13.	13/12.	12/11.	11/10.	10/09.
Indeks fizičkog obima industrijske proizvodnje	95,90	102,00	95,30	104,90	98,5
Indeks prosječnog broja zaposlenih	101,62	99,86	96,79	102,16	97,9
Indeks prosječne neto plaće	99,20	101,53	102,44	104,95	101,3
Indeks prosječnog broja nezaposlenih	100,35	103,80	103,52	98,76	104,5
Indeks izvoza	104,66	193,58	107,73	123,71	140,4
Indeks uvoza	109,43	97,78	96,85	127,55	128,3
Indeks ukupnog prihoda	103,47	102,73	106,02	113,75	113,1
Indeks ukupnog rashoda	102,85	99,23	108,32	114,37	109,0
Indeks neto dobiti	133,15	117,86	86,50	99,16	109,7
Indeks gubitka	131,99	84,32	165,28	117,24	52,9
Indeks akumulirane dobiti	150,80	215,72	274,57	85,45	114,8
Indeks akumuliranog gubitka	164,84	70,04	841,78	0,00	108,9

9. ZAKLJUČCI I MJERE

Sagledavajući sveukupnu situaciju, a posebno temeljne indikatore stanja, može se zaključiti da je privreda Zeničko-dobojskog kantona tokom 2014. godine poslovala relativno uspješno, bez obzira na ogromne materijalne štete usljed poplava i uticaj globalne ekonomske krize.

I – INDIKATORI

1. Stagnacija nezaposlenosti;
2. Usporen pristup evropskim integracijama;
3. Znatno povećanje neto dobiti;
4. Povećanje ukupnog prihoda i smanjenje ukupnog rashoda;
5. Rast izvoza;
6. Rast pokrivenosti uvoza izvozom.

Imajući u vidu usporenu stabilizaciju tržišnih tokova, te uticaj bližeg i šireg okruženja na trend privrednih kretanja, naročito nakon katastrofalnih poplava, od posebnog značaja je poduzimanje adekvatnih mjera, kao što su:

II – MJERE

1. Jačati poticaje privredi kroz adekvatne mehanizme kontrole utroška sredstava;
2. Štititi domaću proizvodnju kroz reklamiranje domaćih proizvoda;
3. Poticati otvaranje mikro, malih i srednjih preduzeća;
4. Pojednostavljivati procedure dodjele dozvola u privredi;

5. Jačati turističku ponudu;
6. Uključiti Privrednu komoru na iznalaženju rješenja;
7. Redefinisati zakonska rješenja koja usporavaju proceduru stvaranja novih radnih mjesta i investicija
8. Provoditi mjere štednje;
9. Stvarati ambijent za širenje tržišta privrednicima van BiH;
10. Smanjiti sivu ekonomiju kroz jačanje inspekcijskog sektora;
11. Stvoriti ambijent za novo zapošljavanje;
12. Obezbijediti uslove za povećanje konkurentne pozicije privrednih subjekata;
13. Stvarati uslove za povećanje investicija (npr. finansiranje opremanja industrijskih-poslovnih zona, inkubatora i sl.);
14. Uticati na bržu realizaciju pristupa EU.

U cilju prevazilaženja novonastale situacije i stanja u privredi, Vlada Kantona će nastaviti sa realizacijom projekata poticaja.

Ovim aktivnostima, te realizacijom niza drugih projekata, biti će povećana konkurentna pozicija privrednih subjekata i unaprijeđen ambijent za privređivanje u Kantonu, što će u konačnici rezultirati rastom standarda i svih tretiranih pokazatelja.

MINISTAR

Zvonimir Anđelić, dipl.ing.grad.